

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Т. О. Дороніна

Протокол № _____

« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2023 р.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Магістерська робота

студента групи: _____
(шифр групи)

ступінь вищої освіти: магістр

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
(шифр і назва спеціальності)

Коржака Дмитра Васильовича
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент Іванова В. В.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Коржак Дмитро Васильович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	7
1.1. Теоретико-методологічні засади підготовки вчителів фізичного виховання.....	7
1.2. Напрями дослідження системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання до тренерської діяльності.....	14
1.3. Базові поняття дослідження у висвітленні сучасної дидактики.....	20
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	27
2.1. Організація освітнього процесу в Криворізькому державному педагогічному університеті щодо підготовки вчителів фізичної культури..	27
2.2. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності	39
Висновки до другого розділу.....	47
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	49
3.1. Вивчення та аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності	49
3.2. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності	56
Висновки до третього розділу.....	67
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема підготовки висококваліфікованих учителів фізичної культури привертає увагу багатьох дослідників, адже залучення підростаючого покоління до занять фізичною культурою та спортом – шлях до оздоровлення нації, а під час російсько-української війни – навіть запорука виживання. Тому перед закладами вищої освіти стоїть завдання підготувати вчителя фізичної культури, здатного адаптуватися до складних умов сьогодення і спроможного організувати навчально-виховну роботу не лише в школі, а й бути готовим до тренерської діяльності в позашкільних закладах.

У сучасній дидактиці розробці проблеми підготовки вчителів-тренерів для роботи в позашкільних закладах присвячено чимало праць. Так, наприклад, такі вчені, як Є. Захаріна, А. Конох, Є. Приступа, А. Сватъєв, Л. Сущенко, С. Табінська, О. Тимошенко розробляли теорію і методику підготовки фахівців фізичної культури та спорту; А. Артюшенко, В. Бальсевич, Л. Волков, В. Мазін досліджували особливості організації виховного процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах; Н. Волянюк визначила психологічні засади професійного становлення тренера-викладача; М. Буренко, В. Пономарьов, Т. Чопик вивчали педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів-викладачів та формування в них ключових ознак професійно-педагогічної готовності.

Однак проблема підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності в закладах позашкільної освіти ще потребує різноаспектного висвітлення. Адже в педагогічних університетах система підготовки спрямована насамперед на розвиток спортивної майстерності та професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури, що не забезпечує випускникам готовності відповідно соціального запиту.

Актуальність зазначеної проблеми та її недостатня розробленість в педагогічній науці зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи: «Підготовка

майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності в закладах позашкільної освіти».

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в закладах позашкільної освіти.

Для досягнення поставленої мети визначені такі основні **завдання**:

1. Проаналізувати стан вивчення порушеної проблеми в дидактиці.
2. Визначити методологічні засади та психолого-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у зазначеному напрямку їхньої діяльності.
3. Описати особливості підготовки вчителів фізичної культури до тренерської діяльності у Криворізькому державному педагогічному університеті.
4. Розробити методичні рекомендації щодо забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності.

Об'єктом дослідження є процес підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності.

Предметом дослідження – теоретичні й методичні засади підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності.

Методи дослідження. Вирішенню поставлених завдань і відповідно – реалізації мети сприяло використання низки теоретичних та емпіричних методів:

– *теоретичних*: теоретичний аналіз, синтез і систематизація наукової літератури, визначення понятійно-категоріального апарату, вибору перспективних ідей, що становлять теоретико-методологічну основу авторської концепції підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності; моделювання педагогічного процесу з метою розробки моделі підготовки майбутнього вчителя-тренера;

– *емпіричних*: опитування студентів спеціальності «Фізична культура» щодо рівня їх готовності до тренерської діяльності; анкетування працюючих

тренерів-викладачів з метою виявлення найбільш важливих ознак професійної підготовленості;

– *загальнонаукових*: методи аналізу й синтезу використовували для окреслення теоретичної бази дослідження; за допомогою індуктивного методу зробили важливі висновки й узагальнення.

Практична цінність дослідження визначається тим, що одержані результати можуть бути враховані при розробці робочих програм дисциплін, спецкурсів у закладах вищої освіти, які готують фахівців спеціальності «Фізична культура», задля формування умінь і навичок тренера.

Джерельною базою дослідження стали програмно-нормативні документи в галузі фізичної культури і спорту; державні нормативні документи щодо регулювання освіти; науково-педагогічні праці, що висвітлюють проблему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в закладах позашкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Матеріали магістерської роботи було апробовано в статті: Коржак Д. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності у закладах позашкільної освіти. *Педагогічне Криворіжжя : педагогічний альманах* : зб. наук.-метод. праць. Кривий Ріг : КДПУ. 2023. Вип. 9. С. 94–95.

Структура магістерської роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який нараховує 73 позиції. Повний обсяг дослідження – 90 сторінок, з яких 70 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки вчителів фізичного виховання

Перед закладами вищої освіти педагогічного спрямування сьогодні стоїть завдання професійної підготовки конкурентоспроможних учителів фізичної культури, які здатні здійснювати навчально-виховну роботу не лише на уроках у школі, а й бути готовими до тренерської діяльності. Адже залучення шкільної молоді до занять фізичною культурою, певним видом спорту є запорукою оздоровлення нації.

На думку Л. Сущенко, пріоритетним напрямом сучасної вищої фізкультурної освіти стає «перенесення акценту з вузько предметної підготовки на формування і розвиток високоосвіченої цілісної особистості, перехід студента з об'єкту зовнішньої дії, «споживача» готових знань до суб'єкта свого професійного становлення» [56, с. 348].

Вирішенню проблеми підвищення ефективності фізкультурної освіти, підготовки спортивного резерву сприяють такі державно-правові документи, як Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [36], Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [55]. Ця проблем була об'єктом дидактичних студій багатьох учених. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту розробляли О. Ажиппо [1], М. Данилко [19], Є. Захаріна [23], Л. Сущенко [56], О. Тимошенко [57], Б. Шиян [65] та інші.

Різномасштабно досліджувалася і проблема професійної підготовки тренера-викладача. М. Буренко схарактеризував особливості тренерської діяльності; В. Пономарьов окреслив критерії професійно-педагогічної компетентності; О. Попович досліджував виховання фізичних якостей

старшокласників у навчально-тренувальних групах дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Загалом педагогічна технологія професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури є невід'ємною частиною цілісної системи навчально-виховного процесу. Як у кожній системі, кожен елемент є унікальним і разом з тим взаємопов'язаний з іншими елементами. До основних структурних компонентів цієї системи відносять модель фахівця, зміст освіти, учасників навчального процесу, педагогічні умови, результат навчання [2].

На думку І. Шаповалової, «важливим аспектом сучасного педагогічного процесу ЗВО має стати не тільки його активність та динамічність, а й те, що він повинен розвивати у студентів, майбутніх учителів фізичного виховання незалежне креативне мислення, власні погляди на вдосконалення своєї професійної діяльності, на розкриття творчих здібностей, уміння самостійно сприймати знання, аналізувати, встигати за змінами в сучасному соціумі та школі» [63, с. 419]. Ми поділяємо думку вченої, що «на перший план професійної підготовки сучасного вчителя фізичного виховання виходять ті принципи формування індивідуальної лінії розвитку його особистості, які мотивують до самореалізації, самовиховання, які необхідні для становлення особистості.

Для вирішення проблеми професійної підготовки вчителів фізичного виховання Н. Степанченко радить використати багаторівневу методологію, яку вона розподіляє на чотири рівні: 1) система філософсько-методологічних теорій; 2) загальнонаукові підходи; 3) ідеї, положення, теорії, концепції та закономірності, які стосуються вищої професійної освіти; 4) принципи і методи фізкультурно-педагогічної освіти [53, с. 46].

Перший рівень методології – система філософсько-методологічних знань – визначає загальну стратегію дослідження. При вивченні проблеми підготовки вчителів фізичної культури загальна методологія дає можливість розглянути способи діяльності в проекції на їх практичні характеристики.

Тому базисною в сучасних педагогічних студіях виступає праксеологія, метою якої є одержання практико-орієнтованого методологічного знання про загальні принципи і способи раціональної та продуктивної педагогічної діяльності. Для педагогів праксеологія є методологічною основою оволодіння навичками професійної компетентності та передумовою її формування.

Другий рівень методології професійної освіти галузі фізичного виховання, за Н. Степанченко, – рівень загальнонаукових підходів – вимагає врахування комплексу наук про людину, адже лише тоді процес навчання буде мати результат. До цього рівня вчена відносить загальнонаукові методи емпіричного і теоретичного дослідження, а також психологічні теорії діяльності антропологічний підхід, загальні поняття інноваційного підходу та теорії оптимізації [53]. Обов'язковою складовою загальнонаукової методології є системний підхід, який більшість учених вважає основою педагогічних досліджень. Цей підхід враховує системність світобудови і відображає загальний зв'язок і взаємозумовленість явищ та процесів.

Застосування системного підходу в освіті є логічно зумовленим, адже вищі навчальні заклади є динамічною соціально-педагогічною системою. У навчанні майбутніх учителів фізичної культури системний підхід дає змогу розкрити цілісність та послідовність професійно-педагогічної та спортивно-фізкультурної підготовки, простежити закономірності, які впливають на неї, виявити взаємозалежність і взаємозумовленість її складових.

Поділяємо думку Н. Степанченко, що для об'єктивного вивчення професійної підготовки вчителя фізичної культури необхідне вивчення ідей, концепцій, закономірностей, принципів інших наук, предметом яких є людина та її діяльність.

Третій методологічний рівень, за Н. Степанченко, безпосередньо стосується педагогіки і вищої професійної освіти та пов'язаний з такими тенденціями сучасної освітньої системи: фундаменталізація, особистісно орієнтоване навчання, демократизація, неперервність, інноваційний характер та інформатизація [53, с. 52].

М. Фіцула розглядає таку систему методів науково-педагогічного дослідження, які діють у комплексі:

– *метод педагогічного спостереження* – спеціально організоване сприймання педагогічного процесу в природних умовах;

– *метод бесіди* – джерело і спосіб пізнання педагогічного явища через безпосереднє спілкування з особами, яких дослідник вивчає в природних умовах;

– *метод анкетування* – дає змогу підвищити об'єктивність інформації про педагогічні факти, явища, процеси, їх типовість, оскільки передбачає отримання інформації від якнайбільшої кількості опитаних;

– *метод вивчення шкільної документації та учнівських робіт* – надає дослідникові об'єктивні дані, що характеризують індивідуальні особливості учнів, їх ставлення до навчання, рівень засвоєння знань, сформованості вмінь та навичок;

– *метод рейтингу* – оцінка окремих сторін діяльності компетентними суддями (експертами);

– *метод узагальнення незалежних характеристик* – узагальнення відомостей про учнів, отриманих за допомогою інших методів, зіставлення цих відомостей, їх осмислення;

– *метод психолого-педагогічного тестування* – випробування учня на певний рівень знань, умінь або загальну інтелектуальну розвиненість за допомогою карток, малюнків, задач-шарад, ребусів, кросвордів, запитань;

– *метод соціометрії* – вивчення структури і стилю взаємин у колективі;

– *метод аналізу результатів діяльності учня* – аналіз результатів різних видів діяльності учня;

– *метод реєстрування* – виявлення певної якості в явищах даного класу і обрахування за наявністю або відсутністю її (наприклад, кількості скоєних учнями негативних вчинків);

– *метод ранжування* – розміщення зафіксованих показників у певній

послідовності (зменшення чи збільшення), визначення місця в цьому ряду об'єктів (наприклад, складання списку учнів залежно від рівня успішності та ін.);

– *метод моделювання* – створення й дослідження моделей; *теоретичні методи* (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, висновки) становлять особливу групу методів педагогічного дослідження;

– *метод вимірювання* – присвоєння чисел речам відповідно до певних правил (коефіцієнт інтелектуальності «IQ») [59, с. 30–39].

Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури – це насамперед формування його всебічно розвиненої особистості, то вважаємо важливим у цій підготовці використання особистісно орієнтованого підходу. Суть цього підходу полягає у створенні таких умов, у яких студент міг би якнайповніше проявити свої здібності, здійснити самореалізацію. Н. Степанченко вважає, що «в професійно-особистісному плані необхідно забезпечити підготовку студентів до майбутньої освітньої (психолого-педагогічної) діяльності як невід'ємної складової професійного становлення особистості майбутнього вчителя у процесі його підготовки у галузі фізкультура і спорт» [53, с. 54]. Отже, при особистісному підході навчальний процес має реалізуватися як науково обґрунтована система розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури і, зокрема, з урахуванням його готовності до тренерської діяльності.

З особистісним підходом тісно пов'язаний діяльнісний підхід, що ґрунтується на сукупності психолого-педагогічних досліджень, у яких психіка і свідомість, їх формування і розвиток вивчаються з позиції предметної діяльності суб'єкта [53, с. 55]. І це цілком закономірно, оскільки професійне становлення особистості, зокрема у сфері фізичного виховання, можливе лише за умови активної діяльності. Діяльнісний підхід в підготовці вчителів фізичного виховання передбачає встановлення організаційних зв'язків між викладачами і студентами на основі концептуально-стратегічної, організаційно-проектувальної та процесуально-операційної складових

освітнього процесу. Цей підхід сприяє належному обґрунтуванню педагогічних умов для ефективної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури та успішної реалізації цих умов. Це означає, що в рамках діяльнісного підходу викладачі та студенти спільно розробляють концепції та стратегії навчання, встановлюють плани та проекти, які визначають мету та завдання освітнього процесу. Організаційно-проектувальна складова включає в себе створення сприятливого середовища для навчання та розробку програм, які відповідають сучасним потребам та вимогам. Процесуально-операційна складова визначає методи та практики, які використовуються для впровадження навчальних планів і програм.

Діяльнісний підхід допомагає студентам активно залучатися до навчання, розвивати навички самостійності та підтримувати єдність між концептуальними аспектами педагогічної підготовки та їхньою практичною реалізацією.

Технологічний підхід як провідна характеристика освітньої діяльності передбачає послідовну практичну інтерпретацію цілей, змісту, засобів, форм і методів навчання. Цей підхід вимагає врахування об'єктивних психологічних і дидактичних закономірностей засвоєння знань і вмінь, а вибір методів, форм організації та засобів навчання залежить від характеру навчальної діяльності суб'єктів освіти. Саме тому застосування цього підходу у підготовці вчителів фізичного виховання є, на нашу думку, раціональним.

Інтегративний підхід до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури поєднує два напрями – особистісний та професійний, що передбачає комплексний аналіз закономірностей і механізмів цілісного формування студента як фахівця та громадянина. Саме тому інтегративний підхід до формування необхідних знань, умінь, професійно важливих якостей майбутнього педагога Н. Степанченко вважає однією з провідних засад підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізичного виховання [53, с. 57].

Важливе місце займає також компетентнісний підхід – спрямованість

освітнього процесу на формування та розвиток різнопланових компетентностей особистості як складових її загальної компетентності. Цей підхід дозволяє розширити можливості працевлаштування випускників, орієнтувати навчальну активність майбутніх фахівців на здатність бути конкурентоспроможними на ринку праці. Отже, компетентнісний підхід дає змогу застосувати найбільш раціональні технології навчання, спрямовані на підвищення ефективності професійної освіти. У навчанні майбутніх вчителів компетентнісний підхід підкреслює практичну складову їхньої підготовки, розглядаючи результати освіти як набір компетенцій, що забезпечує підготовленість випускників до самостійного виконання фізкультурно-освітньої роботи.

У професійній освіті актуальним є також інноваційний підхід – цілеспрямоване перетворення практики освітньої діяльності шляхом створення, розповсюдження й освоєння нових освітніх систем або їх компонентів [53, с. 58]. Цей підхід передбачає використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, штучний інтелект, онлайн-навчання, дистанційні курси тощо; переосмислення методів і стратегій навчання; орієнтацію на ринок праці тощо.

До четвертого рівня Н. Степанченко відносить методологію фізкультурно-педагогічної освіти – конкретні внутрішньодисциплінарні принципи, методи, методики і техніки дослідження, що трактуються як методи, характерні переважно для закладів вищої освіти, які готують фахівців фізичної культури [53, с. 60]. Дослідниця зазначає, що в підготовці фахівців галузі фізичної культури і спорту традиційно притаманна глибока диференціація психологічних і педагогічних дисциплін.

Методологічні положення підготовки фахівців галузі фізичної культури базуються на загальнопедагогічних закономірностях:

- закономірність управління;
- закономірність стимулювання;
- закономірність єдності чуттєвого, логічного і практики;

- закономірність єдності зовнішньої (педагогічної) і внутрішньої (пізнавальної) діяльності;
- закономірність єдності завдання, змісту, організаційних форм, методів і результатів виховання і навчання;
- закономірність динаміки педагогічного процесу тощо [68, с. 156–157].

Погоджуємося з думкою Т. Матвійчук, що педагогічна майстерність вчителя фізичної культури має низку переваг перед учителями точних, гуманітарних та природничих наук, оскільки тісно пов'язана не стільки з пізнавальною, скільки з ціннісною сферою людської особистості й культури й у змозі задовольнити потреби фізичного емоційного й духовного розвитку [34, с. 10].

Комплексне педагогічне дослідження вимагає послідовного застосування всіх сучасних методологічних підходів, адже кожен із них актуалізує той чи той аспект наукового пошуку.

1.2. Напрями дослідження системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання до тренерської діяльності

У сучасній дидактиці проблема підготовки вчителів фізичної культури як універсальних професіоналів, які могли б виконувати і тренерську роботу, розроблялася в різних напрямках багатьма вченими. М. Данилко М. Кузнецова досліджували, які чинники сприяють формуванню готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури) [19]; у дисертації О. Федик досліджено особливості формування здібностей до тренерської діяльності у майбутніх учителів фізичної [58]; Л. Іванова заклала підґрунтя їх підготовки до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів [25]; Л. Сущенко обґрунтувала теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту [56]; особливості адаптивного фізичного виховання вивчав Р. Карпюк [26] та інші.

Т. Матвійчук у дисертаційній праці, присвяченій розвитку педагогічної майстерності студентів закладів вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту [34], визначає такі умови формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури: *удосконалення психолого-педагогічної підготовки студентів шляхом інтегрування всіх її компонентів; системне врахування принципів формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури; застосування комплексу інноваційних технологій у підготовці студентів напряму «Фізичне виховання»; організація розвивального освітнього середовища вищого навчального закладу* [34, с. 188]. Дослідниця обґрунтувала вирішення проблеми вдосконалення професійної підготовки вчителів фізичної культури шляхом формування їхньої педагогічної майстерності у процесі вивчення психологічних і педагогічних дисциплін. Н. Степанченко також вважає, що «ці дисципліни мають значний потенціал в особистісному та професійному розвитку, тому їх доцільно розглядати як основний засіб уведення студентів у світ педагогічної професії та подальшої безперервної підготовки майбутнього вчителя впродовж усього навчання» [53, с. 78]. Адже під час навчання за спеціальністю «Фізична культура» студенти разом із засвоєнням загальнопедагогічних знань набувають сформованості педагогічного світогляду і методологічного мислення, педагогічної спрямованості особистості, ціннісного ставлення до освітньої діяльності.

Теоретичні й методичні засади підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності обґрунтував у дисертаційній праці М. Буренко. Учений запропонував методіку формування фахових компетентностей під час вивчення студентами циклу професійно-орієнтованих дисциплін [9].

Дидактика збагатилася працями, у яких порушуються проблеми підготовки в закладах вищої освіти студентів до тренерської роботи з окремих видів спорту. Так, І. Кузнецова у дисертації визначила та експериментально перевірила педагогічні умови формування готовності

майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах. За її методикою, мотивація майбутніх тренерів до успіху в східних одноборствах здійснюється через вивчення філософських концепцій східних бойових мистецтв. Для студентів передбачається оволодіння інтегрованим змістом професійної діяльності, а також вивчення методів та принципів організації тренувальних занять у дитячо-юнацьких спортивних школах. Дослідниця пропонує впровадження авторського професійно-психологічного тренінгу і комплексу інтерактивних методів з метою формування у майбутніх тренерів важливих професійних якостей, умінь і навичок для ефективного педагогічного спілкування з учнями під час занять у дитячо-юнацьких спортивних школах [44, с. 23].

В. Пономарьов дисертаційне дослідження присвятив проблемі формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього тренера з атлетичної гімнастики [44]. Учений доводить, що таке формування на етапі навчання в закладі вищої освіти можливе за умов орієнтації дисциплін професійно-практичного блоку, виробничої педагогічної практики, спеціальних тренерських курсів на забезпечення відповідності фахової компетентності майбутнього тренера та його особистісних характеристик у сферах поведінкової, емоційно-вольової та когнітивної діяльності [44, с. 25].

З-поміж опрацьованих наукових джерел виділяємо низку праць професора А. Сватсьєва [48; 52], які присвячені підготовці у закладах вищої освіти саме майбутнього тренера-викладача. Учений на основі глибинного аналізу педагогічної теорії та організації освітнього процесу в закладах вищої освіти теоретично обґрунтував концепцію підготовки студентів до тренерської діяльності. Авторська модель цього процесу була впроваджена й експериментально підтверджена [51].

Виховний напрям роботи майбутніх тренерів-викладачів у дитячо-юнацьких спортивних школах (ДЮСШ) досліджував О. Надтока, який для підготовки таких спеціалістів розробив та експериментально підтвердив авторські інноваційні модулі. Запропонована вченим методика дає змогу

студентам під час аудиторної роботи та педагогічної практики побути в ролі педагога-дослідника [35].

Важливими ознаками готовності тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ, на думку О. Надтоки є:

– особистісний компонент, який включає педагогічну натхненність; наполегливість та послідовність; упевненість у важливості й необхідності своєї виховної місії; гуманістичну спрямованість; справедливість;

– когнітивний компонент – знання теорії виховання; розуміння цільових орієнтирів виховання юних спортсменів; знання методів, прийомів та загальної логіки виховної роботи в ДЮСШ;

– діяльнісний компонент – уміння керувати педагогічною ситуацією; організаційні здібності; комунікабельність; володіння педагогічною технікою [35, с. 180].

У всіх дослідженнях простежується думка, що підготовка вчителя фізичної культури має бути спроектована на його успішну майбутню діяльність, яка залежить від численних факторів, серед яких індивідуальні психологічні особливості відіграють важливу роль.

Провідну роль серед цих факторів відіграють когнітивні здібності та емоційний інтелект. Здатність розуміти та керувати власними емоціями, а також розпізнавати та взаємодіяти з емоціями інших – необхідна риса педагога-тренера. Крім того, в майбутнього вчителя фізичної культури має бути високий рівень мотивації та інтересу до професії; здатність пристосовуватися до змін та вимог, креативно підходити до вирішення завдань; сприймати цінності, традиції, норми і правила поведінки; об'єктивно оцінювати свої здібності та результати роботи, що є стимулом для постійного вдосконалення.

Поділяємо думку вчених, що підготовка студентів спеціальності «Фізична культура» має бути організована з урахуванням їх майбутньої багатовекторної діяльності, яка пов'язана не лише із установами системи загальної середньої освіти, а й позашкільними навчально-виховними

зкладами. Іншими словами, майбутні випускники повинні бути готовими до викладання і до фізичної культури в школі, і до тренерської як у шкільних, так і позашкільних закладах.

Відомий американський тренер, доктор психології М. Райнер зазначає, що завдання тренерської діяльності зводяться до тріади: здобути перемогу; допомогти молодим людям отримати задоволення від занять спортом; допомогти молодим людям розвиватися:

– фізично – шляхом набуття спортивних навичок, покращення свого фізичного стану, формування здорового способу життя та недопущення травм;

– психологічно – шляхом навчання управлінню своїми емоціями та розвитку почуття власної значущості;

– оціально – шляхом навчання навичкам спільної роботи в умовах змагань та відповідним стандартам поведінки [73, с. 52].

Тренерська робота не обмежується лише передачею знань з технічних та тактичних аспектів того чи того виду спорту. Важливо також формувати характер та особистісні якості своїх підопічних. Вважаємо, що успішного тренера визначають такі аспекти:

- Педагогічні навички: тренер повинен мати здатність ефективно комунікувати та навчати. Він повинен бути спроможним пояснити складні концепції у доступній формі, а також розуміти індивідуальні особливості кожного гравця.
- Розвиток характеру: успішний тренер допомагає формувати ментальну міць, витривалість, дисципліну та відданість у своїх гравців. Ці якості стають основою не лише для успіху в спорті, але й для подальшого життя
- Сприяння особистісному розвитку: тренер може допомагати гравцям розвивати навички управління стресом, вирішення проблем, а також виховувати етичні та моральні цінності.
- Командна робота та лідерство: тренер повинен розвивати в гравцях вміння працювати в команді, розуміти важливість взаємодії та лідерства.

– Створення сприятливого середовища: успішний тренер створює атмосферу, в якій гравці відчують себе комфортно, можуть розвиватися та вчитися без страху перед помилками.

Як бачимо, діяльність тренера вимагає особливої підготовки, адже успішний тренер має великий вплив не лише на спортивні досягнення своєї команди, але і на особистісний розвиток юних спортсменів – фізичний, психологічний та соціальний. Такий фахівець, безсумнівно, повинен сам досконало володіти технічними та тактичними прийомами того чи того виду спорту, постійно самовдосконалюватися і вміти навчити цьому дітей.

Успішний тренер-викладач позашкільного спортивного закладу відіграє важливу роль у житті своїх учнів, сприяючи їхньому комплексному розвитку. Успіх тренера вимірюється не лише досягненнями його учнів у спорті, але й їхнім загальним розвитком, самопочуттям та взаєминами з іншими. Такий тренер стає не лише вчителем спорту, але й наставником, який формує особистість та готує молодь до життя.

Педагогічні умови формування педагогічної майстерності майбутніх тренерів у позашкільних спортивних закладах включають заходи, спрямовані на підвищення ефективності виховання, навчання та розвитку особистості майбутнього вчителя. Ефективними вважаємо такі умови: цілеспрямоване стимулювання позитивної мотивації студентів для оволодіння педагогічною майстерністю, забезпечення цілісності, неперервності й системності змісту розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання, а також використання активних методів навчання та новітніх освітніх технологій.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності має забезпечити оволодіння фаховими компетентностями, які включають розуміння постійного самоаналізу і самовдосконалення. Гуманітарна спрямованість сучасної педагогічної освіти зумовлює підвищення ролі загальнопедагогічної складової в системі професійної підготовки вчителя фізичної культури.

1.3. Базові поняття дослідження у висвітленні сучасної дидактики

У нашому дослідженні ми оперуємо поняттями, які загалом визначені дидактикою, хоча в деяких трактуваннях є розбіжності. Тому з огляду на специфіку нашої роботи окреслимо такий понятійний апарат: *фізична культура, фізичне виховання, тренерська діяльність, гімнастика, спорт, підготовка в галузі фізичної культури і спорту, заклади позашкільної освіти.*

«Словник термінів та понять з дисципліни «Фізичне виховання»» дає таке трактування: *фізична культура* – «частина загальної культури людства, яка являє собою творчу діяльність із засвоєння накопичених і створення нових цінностей переважно у сфері фізичного розвитку, оздоровлення та виховання людей» [17, с. 26].

Н. Степанченко, визначаючи це поняття, робить акцент на діяльнісному аспекті, на призначенні фізичної культури, її меті: «*Фізична культура* – складова загальної культури суспільства, спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості» [53, с. 82].

Зауважимо, що в системі освіти термін *фізична культура* вживається на позначення навчальної дисципліни, яка являє собою педагогічний процес передання та засвоєння відповідних знань.

Можна зробити висновок, що цей термін охоплює такі аспекти:

- Діяльнісний – фізичні вправи в різних видах спорту, призначені для фізичних якостей людини, покращення здоров'я;
- предметно-ціннісний аспект – матеріальні і духовні цінності, які забезпечують результативність фізкультурної підготовки;
- результативний аспект полягає у досягненні людиною бажаної фізичної досконалості;

– функціонально-забезпечувальний аспект – специфічні засоби, методи і технології оптимізації фізичного розвитку і забезпечення умов для фізичної підготовки людей.

Фізичне виховання – система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я та загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь [59, с. 297].

Цей термін вживають у таких значеннях: а) напрям фізичної культури, пов'язаний з процесом виховання особистості, набуттям нею відповідних знань і вмінь використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та активної участі в суспільному житті; б) педагогічний процес, спрямований на вдосконалення організму людини і здійснюваний у єдності з розумовим, моральним, естетичним і трудовим вихованням.

Мета фізичного виховання полягає в розвитку життєво важливих навичок і вмінь, які сприяють гармонійному фізичному та психічному розвитку людини, виховання її морально-етичних якостей. Детально окреслює завдання фізичного виховання Н. Степаненко: «Значущі завдання фізичного виховання – залучення дітей і молоді у спортивну діяльність, опанування таких рухових навичок, як біг, стрибки, повзання, лазіння, підйом і перенесення вантажу, метання, рівновага, захист, оволодіння дрібною моторикою і цим розвиток здібностей до дії і пристосування до навколишнього світу, в якому посилюються процеси урбанізації та індустріалізації [53, с. 84].

Тренерська діяльність – це вид соціальної суспільної діяльності, спрямованої на гармонійний розвиток особистості людини шляхом її фізичного вдосконалення [19, с. 23].

Тренер повинен знати соціальні й психологічні фактори, що впливають на поведінку особистості, уміти організувати належним чином підготовку спортсменів у конкретній галузі спорту, володіти інформацією про всі нові досягнення в методиці навчання й тренування спортсменів.

Види тренерської діяльності поділяють на дві групи залежно від спрямованості і мети.

Перша група – це види діяльності, спрямовані на різностороннє вдосконалення людини, які вирішують такі завдання:

- заповнення дозвілля людини;
- корекція її фізичних недоліків;
- забезпечення необхідної активності;
- гармонійний розвиток;
- сприяння кожному спортсмену досягти максимального спортивного результату.

Друга група – це види діяльності, які націлені на підготовку спортсменів для досягнення максимальних результатів у певному виді спорту [19, с. 23].

Від терміна *тренерська діяльність* слід відрізнити термін *тренувальна діяльність*, який позначає спільну діяльність тренерів, спортсменів, колективу фахівців, спрямовану на успішне досягнення цілей тренування [16, с. 25].

Важливим для нашого дослідження є також поняття *фізичні вправи*. Під ними розуміють рухові дії, спеціально організовані й свідомо виконувані відповідно до закономірностей і завдань фізичного виховання [59, с. 298].

Гімнастика являє собою спеціальний тип фізичного вдосконалення, що включає різноманітні вправи. Серед них варто виділити стройові та порядкові, які навчають раціональним методам формування шику, порядку та рухів для виховання навичок колективних дій. Також існують загальнорозвиваючі вправи, спрямовані на розвиток як окремих частин тіла, так і всього організму. Вільні вправи спрямовані на поліпшення координації рухів, розвиток чуття ритму та краси рухів. Гімнастичні вправи включають в себе застосування різноманітних спеціальних снарядів, таких як акробатичні, спрямовані на розвиток сили, спритності та уміння орієнтуватися в просторі.

Крім того, до гімнастичних вправ входять елементи художньої гімнастики, що виступає як засіб фізичного та естетичного виховання.

Розглянемо ще один термін – *спорт*. За «Академічним тлумачним словником української мови», *спорт* – це фізичні вправи (гімнастика, атлетика, спортивні ігри, туризм і т. ін.), які мають на меті розвиток і зміцнення організму. У переносному значенні – заняття, яким дуже захоплюються, яке здійснюють із завзяттям та пристрасстю [2].

Спорт – це насамперед змагальна діяльність, яка виражається у системі змагань, що історично сформувалася в галузі фізичної культури. У вузькому розумінні це специфічна область, де виявляються та порівнюються людські можливості. Загалом включає в себе змагальну діяльність, підготовку до неї, а також взаємовідносини, норми та досягнення, пов'язані із змагальною сферою. Спорт є ефективним чинником фізичного виховання та однією з основних форм підготовки людини до трудової та інших суспільно необхідних видів діяльності. У широкому розумінні він включає в себе елементи діяльності, спеціальної підготовки, а також взаємини, норми і досягнення. Крім того, спорт є важливим засобом етичного й естетичного виховання, а також відповідає потребам духовного розвитку суспільства, сприяючи зміцненню та розширенню міждержавних та міжрегіональних зв'язків.

Слід зазначити, що фізична культура і спорт відрізняються у своїх цілях та підходах. На відміну від фізичної культури, де акцент робиться на загальному фізичному вдосконаленні та збереженні здоров'я, спорт завжди пов'язаний з досягненням максимальних результатів у конкретних фізичних вправах. Для визначення спортивних досягнень проводяться змагання, де оцінюються спортивно-технічні результати учасників. У гострій спортивній боротьбі учасники долають значні фізичні та нервові навантаження. Цей процес сприяє виявленню та розвитку рухових, моральних та вольових якостей спортсменів. Спорт ставить завдання досягати високих результатів,

що вимагає від учасників великого залучення фізичних та психологічних ресурсів.

Поняття *професійна підготовка в галузі фізичної культури і спорту*, окреслила в дисертаційному дослідженні Н. Степанченко. Отже, на думку вченої, це поняття охоплює такі аспекти: *процес забезпечення у вищих навчальних закладах якісно нового рівня професійно орієнтованої підготовки, зокрема педагогічної*, що вказує на важливість створення та здійснення програм та методик, які забезпечать таку підготовку; *значущий компонент структури особистості та професійної діяльності майбутнього вчителя* – враховує те, що професійна підготовка включає в себе не лише технічні навички, але і розвиток важливих для ефективно професійної діяльності особистісних якостей та компетенцій; *інтегративна якісна характеристика фахівця*, яка визначається як складна динамічна система професійно важливих якостей особистості [53, с. 87].

Професійна діяльність учителя фізичного виховання є комплексним явищем, що охоплює дві важливі складові: фізичну працю та розумову працю. Ці аспекти тісно взаємопов'язані і спираються на єдність завдань, які вирішуються в процесі навчання та виховання. Результати досліджень багатьох учених свідчать про те, що розвинена когнітивна система сприяє більш глибокому аналізу та диференціації рухових дій особистістю. Це означає, що чим вищий рівень розвитку когнітивних функцій, тим ефективніше аналізуються та усвідомлюються рухові структури.

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання в інтерпретації Н. Степанченко – це комплексна система, яка містить такі компоненти:

1. Неперервний процес набуття студентами необхідного рівня освіченості:

- Отримання знань.
- Напрацювання вмінь і навичок.
- Розвиток професійно і соціально значущих якостей.

- Формування ціннісних орієнтацій і первинного досвіду діяльності.
- Забезпечення готовності до виконання трудових функцій.

2. Створення науково-педагогічними працівниками й адміністрацією ВНЗ відповідного освітнього середовища та належних умов для цілеспрямованого формування і розвитку в майбутніх фахівців сукупності компетентностей, що визначають здатність до професійної діяльності.

3. Результат освітнього процесу – професійна компетентність, яка визначається як результат формування випускниками набору знань, навичок і якостей, що дозволяють їм ефективно виконувати свої професійні обов'язки у сфері фізичного виховання [53, с. 88].

Ключовим для нашого дослідження також є поняття *заклади позашкільної освіти*. «Позашкільні навчально-виховні заклади – широкодоступні заклади освіти, які дають дітям та юнацтву додаткову освіту, спрямовану на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля» [59, с. 343].

З-поміж великої кількості таких закладів виділяємо дитячо-юнацькі спортивні школи, які бувають таких типів:

- комплексні дитячо-юнацькі спортивні школи;
- дитячо-юнацькі спортивні школи з видів спорту;
- дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів;
- спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву;
- спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів параолімпійського резерву;
- школи вищої спортивної майстерності [11].

Отже, дитячі спортивні школи готують кваліфікованих спортсменів, оскільки в таких школах заняття відбуваються по секціях відповідно до конкретного виду спорту.

Висновки до першого розділу

Сучасні обставини вимагають від закладів вищої освіти підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, упровадження прогресивних технологій та форм навчання.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що пріоритетними в сучасній освітній парадигмі є цілісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, технологічний, інтегративний, компетентнісний та інноваційний підходи.

Підготовка вчителів фізичного виховання базується на принципах професійної освіти, фізичного виховання, а також специфічних принципів, зумовлених фізкультурно-спортивною галуззю.

Визначаємо такі основні напрями дидактичних досліджень, спрямовані на вдосконалення професійної підготовки вчителів фізичної культури: особистісно орієнтоване навчання; удосконалення методики підготовки до тренерської діяльності; оновлення змісту спортивної та загальнопедагогічної підготовки; формування професійної компетентності та готовності до тренерської роботи в закладах позашкільної освіти.

Підготовка студентів до тренерської діяльності в позашкільних закладах має свої особливості, оскільки ця діяльність відрізняється від роботи вчителя фізичного виховання в школі як в організаційному плані, так і в постановці мети.

Поняттєвим апаратом нашої роботи стали такі терміни, як фізична культура, фізичне виховання, тренерська діяльність, гімнастика, спорт, підготовка в галузі фізичної культури і спорту, заклади позашкільної освіти.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Організація освітнього процесу в Криворізькому державному педагогічному університеті щодо підготовки вчителів фізичної культури

У Криворізькому державному педагогічному університеті (КДПУ) підготовка вчителів фізичної культури здійснюється з 2004 року. Саме в цьому році у підготовці фахівців «Початкова освіта» бакалаврського і магістерського рівнів започаткована додаткова спеціалізація «Фізична культура». У 2017 році здійснено ліцензування підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності «Фізична культура», спеціалізації «Спортивний туризм».

На сьогодні в КДПУ підготовка майбутніх учителів із зазначених напрямків фізичного виховання є всебічним педагогічним процесом, в ході якого не лише відбувається становлення особистості студента, але й розкривається його загальна та професійна культура, а також формується професійна компетентність. Цей унікальний освітній процес охоплює широкий спектр аспектів, спрямованих на розвиток студентів. Прогресивні педагогічні методи та інноваційні підходи використовуються для того, щоб створити сприятливу та стимулюючу обстановку для формування не лише технічних навичок, але й особистісних якостей. Мета цього педагогічного процесу – не лише передача теоретичних знань, але й розвиток творчого мислення, самостійності та вміння вирішувати завдання у сфері фізичного виховання та спорту. Студенти отримують можливість вивчати сучасні методики та технології викладання і застосовувати їх у реальних педагогічних ситуаціях.

Університет відзначається своєю прагматичністю, де кожен етап підготовки фахівців із фізичного виховання ретельно розроблений для того,

щоб максимально реалізувати потенціал кожного студента та підготувати його до викликів сучасного педагогічного середовища.

Для аналізу ми обрали Освітньо-професійну програму (ОПП) підготовки здобувачів вищої освіти, за якою з першого курсу навчаються студенти-випускники бакалаврату спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) і яка затверджена Вченою радою університету 12 вересня 2019 року. Ця програма спрямована на комплексне формування в студентів загальнонаукових, соціально-особистісних, загальнокультурних, а також професійних компетенцій. Особлива увага приділяється професійним аспектам, що охоплюють поглиблене вивчення конкретної предметної галузі та формування необхідних навичок для подальшого успішного виконання завдань у відповідній професійній сфері. Крім того, програма орієнтує на продовження освіти в магістратурі КДПУ та окреслює таку перспективу працевлаштування:

1) у загальноосвітніх та навчально-виховних закладах:

- вчитель фізичної культури,
- викладач-стажист,
- вихователь, вихователь гуртожитку, вихователь професійно-технічного навчального закладу,
- вожатий,
- тренер-педагог у позашкільних закладах;

2) у закладах непедагогічного профілю:

- інструктор у колективах фізичної культури,
- інструктор у центрах туризму, краєзнавства та екскурсій [40].

У Програмі задекларовано такі основні підходи до освітнього процесу: студентоцентроване навчання (лекції, консультації з викладачами, самостійна робота на основі підручників, конспектів, методичних розробок); колективне та інтегративне навчання (семінари, практичні заняття); позиційне та контекстне навчання, технологія співпраці (підготовка курсових робіт, виконання завдань навчальних та виробничих практик) [40].

Студенти-бакалаври впродовж чотирьох років вивчають дисциплін циклів загальної та професійної підготовки, варіативні дисципліни, дисципліни на вибір, мають можливість здійснити апробацію набутих знань і навичок під час проходження практик, проведення позашкільної роботи.

Цикл загальної підготовки, зокрема його нормативна частина, складається із таких дисциплін, які націлені на відповідні програмні результати: «Актуальні проблеми української історії та культури» – уміння самостійно оцінювати і пояснювати історичний процес, поглиблене розуміння фундаментальних понять і категорій української культури; виховання патріотичних почуттів, розвиток загальнолюдських духовних цінностей, ідей гуманізму; «Українська мова за професійним спрямуванням» комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних сферах наукового і професійного ділового мовлення, збагатити активний словник термінологічною й фаховою лексикою галузевого й педагогічного спрямування; «Іноземна мова» – знання про граматичні форми і структури, морфологічні категорій іноземної мови, необхідні для успішного читання, письма, аудіювання та мовлення; основний словниковий склад іноземної мови як загального, так і спеціального термінологічного плану; «Філософія» – знання особливостей філософського осмислення дійсності, принципів філософського міркування; основних етапів розвитку та специфіки світової філософії, розуміння філософського підґрунтя соціальної ситуації та перспектив її розвитку; «Соціально-політичні студії» – уміння аналізувати і пояснювати особливості, причини і наслідки суспільних процесів, розробляти програми соціологічних досліджень; «Основи академічного письма» – знання традицій академічного спілкування, жанрів академічного письма, правил дотримання академічної доброчесності та заходів щодо попередження й виявлення плагіату; «Економіка» – уміння розуміти і узагальнювати різноманітні теоретичні підходи до пояснення економічних явищ і процесів, розробляти бізнес-плани підприємств і розраховувати показники економічної ефективності виробничої діяльності;

аналізувати стан економічної сфери держави і розробляти економічні прогнози для підприємства, галузі і країни [40].

Ці дисципліни формують у студентів спеціальності «Фізична культура» загальні компетентності, а саме: здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями у науці та інформаційному просторі, а також навчальні навички, необхідні для безперервного професійного розвитку; уміння критично аналізувати освітні теорії та питання освітньої політики на систематичному рівні.

Цикл професійної підготовки у нормативній частині охоплює такі напрямки:

- фундаментальна і природничо-наукова підготовка;
- психолого-педагогічна і методична підготовка;
- професійна науково-предметна підготовка;
- практична підготовка [40].

Проаналізуємо програмні результати вивчення дисциплін кожного напрямку.

Дисципліни фундаментальної і природничо-наукової підготовки:

Дисципліна «Основи медичних знань і охорони здоров'я» спрямована на формування знань про основні закономірності росту і розвитку дітей в онтогенезі. Вона навчає умінню проводити профілактику негативного стресу (дистресу) у школярів, використовувати методи підвищення працездатності та стійкості до хвороб. Також вона розвиває навички організації та впровадження в практику методів профілактики різноманітних захворювань і надання першої медичної та долікарської допомоги. «Біохімія» – студенти набувають уміння встановлювати зв'язок властивостей хімічних речовин з їх будовою; між перетвореннями органічних сполук, які входять до складу живої матерії та їх дією і наслідками для організму; наслідків навчання з обраною методикою.

«Анатомія людини з основами морфології» – цілісна система знань про організм як цілісну систему; знання про загальну будову організму, будову органів та систем органів:

– «Фізіологія людини» – знання про основні фізіологічні процеси, які відбуваються в організмі, та механізми їх регуляції, фізіологічні і функціональні системи органів; сучасні методи фізіологічних досліджень.

– Уміння враховувати дію сукупності чинників навколишнього середовища на загальний стан організму; проводити оцінку та вимірювання основних фізіологічних параметрів організму.

– «Спортивна фізіологія» – дає знання про критерії поділу фізичних вправ на групи; основні форми передстартових станів; механізми енергетичного забезпечення; теорії і фактори розвитку стомлення; закономірності процесів відновлення; сутність, стадії та види адаптації; формує вміння орієнтуватися в теоретичних питаннях планування навантаження на основі механізмів енергозабезпечення, використання засобів відновлення, показників тренуваності у стані спокою та стандартного фізичного навантаження.

«Біомеханіка» – формує знання про диференціальні особливості рухової діяльності, біомеханічні основи контролю у видах спорту та моделювання рухової діяльності висококваліфікованих спортсменів; уміння проводити біомеханічний контроль у процесі змагальної та тренувальної діяльності спортсменів, визначати кінематичні, динамічні та енергетичні характеристики руху у видах спорту, вирішувати теоретичні та практичні завдання з використанням сучасних методів спортивного тренування.

– «Теорія і методика спорту» – дає студентам знання про витoki спорту, його місце і значення в суспільстві, особливості розвитку в Україні; теоретичні, організаційні і методичні основи підготовки спортсменів. Формує уміння застосовувати одержані знання у процесі планування змагальної

діяльності та навчально-тренувального процесу, удосконаленні технічної майстерності та фізичної підготовленості спортсменів [40; 47].

Психолого-педагогічна і методична підготовка передбачає вивчення студентами низки дисциплін, що має певні результати:

Дисципліна «Загальна педагогіка» формує в студентів знання науково-методологічних основ процесів навчання та виховання, їх сутності; основних положень сучасних педагогічних теорій; педагогічних основ формування та управління розвитком колективу; особливостей функціонування освітньої системи в країні. Формує вміння планувати педагогічну діяльність; використовувати в практичній роботі методи і засоби виховання та навчання, обираючи оптимальне співвідношення для конкретних ситуацій; ефективно виконувати функції класного керівника, організувати позакласну і позашкільну роботу з учнями, а також роботу з батьками, громадськими організаціями, органами учнівського самоврядування.

«Методика виховної роботи» – пропонує технології організації виховного процесу; основи моніторингу виховного процесу; формує вміння планувати систему позакласної виховної роботи; установлювати доцільний стиль взаємин з дітьми, батьками та учителями.

«Загальна психологія» – засвоєння основних психологічних категорій, основних концепцій джерел активності особистості, чинників її розвитку, особливостей мотиваційно-потребової сфери особистості; психологічної структури діяльності, механізмів та рівнів її регуляції. Формування умінь методологічно виправдано користуватися психодіагностичним інструментарієм для знаходження індивідуального підходу до дитини, усвідомлення закономірностей та особливостей поведінки людей, їх психічного стану та специфіки пізнавальної діяльності; удосконалення навичок свідомого самоконтролю та саморегуляції власних психічних станів та поведінки.

«Вікова і педагогічна психологія» формує знання про основні закономірності психічного розвитку особистості в різні вікові періоди,

психологічні механізми виховання, стилі керівництва дитячими групами; налаштовує майбутнього вчителя на творчу педагогічну діяльність із урахуванням основних закономірностей вікового розвитку вихованців [40].

Під час вивчення дисципліни «Психолого-педагогічні аспекти фізичного виховання» майбутні вчителі здобувають знання про психологічні основи навчання на уроках фізичної культури, типові психологічні особливості школяра та психологічні аспекти спортивної діяльності. Вони розвивають навички орієнтування в теоретичних питаннях та вміння застосовувати методи психолого-педагогічного вивчення особистості школяра на практиці.

Програма передбачає також написання курсової роботи з педагогіки чи психології.

Курсова робота з педагогіки надає студентові можливість проявити узагальнені, поглиблені та закріплені знання щодо організації навчального та виховного процесу в школі, а також уміння планувати та проводити педагогічний експеримент. Студент вивчає методи роботи з літературними джерелами, обирає відповідні методи та засоби для ефективного проведення експерименту, а також робить відповідні висновки на основі отриманих результатів.

Під час написання курсової роботи із психології студент демонструє узагальнені, поглиблені та закріплені знання про психічну діяльність, історію, методологію психології; уміння працювати з літературними джерелами, планувати та проводити психологічний експеримент.

Цикл професійної науково-предметної підготовки містить дисципліни, важливі для формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах.

Дисципліна «Теорія і методика фізичного виховання» систематизує умови реалізації принципів і методів фізичного виховання, а також визначає правила вибору засобів для досягнення цілей фізичного виховання. Вона надає інформацію про особливості роботи вчителя фізичного виховання у

загальноосвітній школі та методи використання власних досліджень у курсових і дипломних роботах. Ця дисципліна сприяє формуванню вмінь конструювати фізіологічну структуру уроку фізичної культури, проводити фізіологічну характеристику формування рухових навичок. Крім того, студенти вивчають навички розробки програм навчання руховій дії, складання документів для планування програмного матеріалу з фізичного виховання та вибору фізичних вправ для розвитку фізичних якостей учнів.

«Вступ до спеціальності» – дисципліна, яка призначена для ознайомлення студентів із конкретними нормативними положеннями, які регламентують їхню навчальну діяльність у закладі вищої освіти; історичними етапами розвитку фізичної культури як суспільного явища; галузевою термінологією; а також програмно-нормативними засадами розвитку цієї галузі.

Дисципліна «Характеристика сфери фізичної культури» спрямована на формування знань щодо нормативної сторони методології, загальних принципів підходу до фізичної культури як до педагогічного об'єкта, а також обумовленості фізичної культури психобіологічною й соціокультурною природою. Ця дисципліна сприяє розумінню фізичної культури як складової загальної культури, що включає фізичне виховання, спорт, фізичну рекреацію та фізичну реабілітацію. Студенти отримують уявлення про різноманітні аспекти фізичної культури та її роль у формуванні та розвитку особистості [40].

Дисципліна «Організація спортивно-масової роботи» передбачає отримання студентами знань про наукове обґрунтування рухового режиму та системи організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. Студенти також засвоюють інформацію про обов'язкові фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові заходи, організацію роботи фізкультурно-спортивних клубів та їхніх осередків. Дисципліна пропонує методiku організації і проведення I-II етапів Всеукраїнських спортивно-масових ігор школярів. Також студенти

навчаються створювати та використовувати оздоровчі рухові програми для фізичного виховання школярів та роботи з дорослими. Окремий аспект включає організацію роботи з дітьми в громадських культурно-спортивних центрах в залежності від їхнього місця проживання.

«Фізичне виховання з учнями спецмедгрупи» – дисципліна, яка формує знання про сучасний стан і перспективи удосконалення фізичного виховання учнів спеціальних медичних груп (СМГ). Студенти отримують знання про особливості методики занять з фізичного виховання для учнів з різними захворюваннями, а також рекомендовані і протипоказані засоби фізичного виховання таких учнів. Крім того, майбутні вчителі набувають умінь організовувати заняття з учнями, які відносяться до СМГ, планувати, організовувати і здійснювати процес фізичного виховання в умовах загальноосвітньої школи, а також організовувати різні позашкільні форми фізичного виховання та вести облік і контроль за їх здійсненням.

Дисципліна «Спортивні споруди та обладнання» надає студентам спортивні споруди, а також особливості будови та експлуатації відповідного обладнання. Студенти вивчають, як раціонально експлуатувати спортивні споруди та обладнання, проводити обстеження та дотримуватися технічних і санітарно-гігієнічних вимог, а також отримують навички будування простих спортивних споруд і засвоюють принципи їхньої конструкції. Ця дисципліна спрямована на те, щоб студенти мали не лише теоретичні, а й практичні знання для ефективного використання та обслуговування спортивних об'єктів.

«Нові технології у фізичному вихованні» – дисципліна, спрямована на формування знань теоретичних основ, які є необхідними для самостійної педагогічної діяльності фахівця з фізичного виховання. Вона охоплює відомості про сучасні засоби фізичного виховання, що використовуються в сфері реабілітації, а також термінологію, класифікацію і методи побудови фітнес-програм. Студенти отримують вміння застосовувати ці знання в практичній діяльності, оволодівають комп'ютерними технологіями, які

використовуються у фізичному вихованні, та сучасними методами медико-біологічного контролю. Ця дисципліна сприяє удосконаленню професійних навичок та адаптації до використання новітніх технологій у сфері фізичного виховання [47].

Вивчаючи дисципліну «Музично-ритмічне виховання», студенти ознайомлюються із системою музично-ритмічного виховання, технікою основних танцювальних кроків, ритму як складової музично-ритмічного виховання; вчать ся набуті знання, уміння і навички використовувати на уроках фізичної культури.

Дисципліна «Рухливі ігри з методикою викладання надає студентам знання з історії виникнення та розвитку рухливих ігор, включаючи особливості методики їх проведення з учнями різних вікових груп. Також вивчаються методики організації і проведення змагань, суддівства під час рухливих ігор, а також загальні принципи проведення рухливих ігор. Студенти отримують навички застосування здобутих знань та методик в практичній діяльності.

У процесі вивчення дисципліни «Легка атлетика з методикою викладання» студенти отримують знання про побудову сучасної системи спортивного тренування, методи спортивного тренування, методику фізичної підготовки спортсменів, управління технічною, тактичною та психологічною підготовкою спортсменів, засоби відновлення і стимуляції працездатності у процесі спортивної підготовки, систему побудови тренувального процесу, змагань та змагальну діяльність. Студенти також виробляють навички творчого використання отриманих знань, уміють вирішувати теоретичні та практичні завдання, використовуючи сучасні методи спортивного тренування та постійно вдосконалюють свою спортивну майстерність. Окрім того, студенти навчаються організовувати та проводити змагання з обраного виду спорту, аналізувати, узагальнювати та розповсюджувати передовий досвід, підвищувати свою спортивну та професійну кваліфікацію.

Дисципліна «Волейбол з методикою викладання» спрямована на формування знань про місце і значення волейболу, його історію розвитку, основи техніки та тактики гри, методи навчання та спортивного тренування, а також організацію проведення змагань. Студенти отримують навички у проведенні уроків і тренувальних занять, демонстрації основних елементів техніки волейболу, володіння обов'язками судді та термінологією цієї гри, а також навчаються підготовці необхідної документації. Ця дисципліна сприяє розвитку педагогічних та тренерських навичок студентів для ефективного викладання та тренування волейболу.

Дисципліна «Баскетбол з методикою викладання» надає студентам знання про значення баскетболу у системі фізичного виховання України та світовому спортивному розвитку. Також вивчаються основи навчання і спортивного тренування, організація та правила проведення змагань. Студенти отримують навички технічного виконання елементів техніки баскетболу, проведення навчального уроку та тренування, організації та проведення змагань, а також володіння термінологією та виконання обов'язків судді. Ця дисципліна сприяє розвитку педагогічних і тренерських навичок студентів для успішного викладання та тренування баскетболу.

Дисципліна «Футбол з методикою викладання» забезпечує студентів знаннями про походження та розвиток гри у футбол. Студенти вивчають побудову сучасних тактичних систем гри у футбол, правила гри та організацію та проведення змагань; розвивають навички застосування здобутих знань, вмінь та навичок у практичній діяльності, зокрема в організації та проведенні тренувань, застосуванні суддівських навичок та складанні конспектів для занять з методики навчання техніці, тактиці та розвитку рухових якостей футболіста.

«Гімнастика з методикою викладання» – ця дисципліна передбачає отримання студентами знань про основні етапи розвитку гімнастики, дидактичні закономірності викладання гімнастики, термінологію, правила запису фізичних вправ, а також організацію та зміст у школі. Студенти

вивчають планування та облік навчальної роботи, розвивають вміння формулювати завдання для занять і складати план-конспект, а також володіють навичками демонстрації фізичних вправ та страхування.

«Плавання з методикою викладання» – у процесі вивчення цієї дисципліни студенти здобувають знання про основи теорії і методики викладання плавання, класифікацію видів плавання, правила змагань, а також навички основних прийомів рятування та надання першої допомоги. Вони розвивають вміння використовувати плавання у оздоровчих цілях, виконувати основні технічні прийоми плавання, складати конспекти занять та проводити ігри на воді, а також володіють навичками суддівства [40; 47].

Крім вище вказаних обов'язкових дисциплін, студенти мали можливість упродовж 4-ох років навчання на першому бакалаврському рівні опанувати дисципліни на вибір, що свідчить про студентоцентрований підхід до організації фахової підготовки в КДПУ. Це такі дисципліни: «Підвищення спортивної майстерності (за видами спорту за вибором)», «Історія фізичної культури», «Історія олімпійського руху», «Олімпійська освіта і традиції фізичної культури в Україні»; «Організація спортивно-масової роботи», «Методи дослідження у фізичному вихованні та спорті», «Сучасні інформаційні технології у сфері фізичного виховання», «Спортивна метрологія», «Музично-ритмічне виховання», «Сучасні фітнес-технології», «Новітні технології у фізичному вихованні», «Управління у сфері фізичного виховання», «Теорія і методика спорту», «Рекреаційні ігри».

Вважаємо, що вибіркві дисципліни забезпечують особистісно орієнтовану професійну підготовку майбутніх фахівців сфери фізичної культури, що розкриває ширші можливості для їх працевлаштування в майбутньому. Отже, аналізована програма формує особистість учителя фізичної культури, здатного розв'язувати складні спеціалізовані завдання і практичні проблеми у сфері фізичної культури та методики її навчання [40].

Дисципліни циклу загальної, професійної підготовки, дисципліни на вибір є основою для формування висококваліфікованого фахівця. Набуті

теоретичні знання студент першого (бакалаврського) рівня має змогу апробувати під час практик: виробничої педагогічної практики в дитячому оздоровчому таборі та виробничої педагогічної практики в школі.

2.2. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності

Педагогічна діяльність тренера охоплює такі аспекти: підготовку до навчально-тренувальних занять, спортивних і організаційно-виховних заходів; проведення навчально-тренувальних занять, організаційно-виховних і спортивних заходів; методичну роботу; інші види педагогічної праці [18, с. 23].

У процесі аналізу Освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) у КДПУ ми не виявили окремих дисциплін чи спецкурсів, спрямованих на тренерську діяльність майбутніх учителів фізичної культури. Але в робочих програмах дисциплін різних циклів розглядаються певні аспекти такої діяльності [47].

Так, наприклад, робоча програма дисципліни «Вступ до спеціальності», яка вивчається в першому семестрі, передбачає вивчення теми «Професійна діяльність тренера».

Таблиця 2.1

Розподіл годин на вивчення теми «Професійна діяльність тренера»

Назва теми	Кількість годин											
	денна форма навчання						заочна форма навчання					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
Л		с	лаб	інд	с.р.	Л		с	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 7. Професійна діяльність тренера	8	2	2			4	10	2	2			6

Як бачимо з таблиці 2.1, на вивчення зазначеної теми заплановано 10 годин, під час яких студенти розглядають такі питання:

1. Роль тренера в сучасному спорті.
2. Складники професійної майстерності та ефективність діяльності тренера.
3. Функціональні обов'язки тренера.

Отже, уже на першому курсі студенти отримують основи знань про особливості тренерської діяльності.

Важливе значення в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах має вивчення дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання», яку студенти вивчають упродовж 3-4 та 5-6 семестрів [47]. Ми зробили вибірку тем з робочої програми цієї дисципліни, які прямо чи опосередковано дотичні до формування в студентів тренерських умінь і навичок.

Таблиця 2.2

Вибірка тем дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання»

Назва теми	Кількість годин											
	денна форма навчання						заочна форма навчання					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	с	лаб	інд	с.р.		Л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання.												
Тема 5. Загальні основи теорії тренування організму.	18	4	4			10	17	1	2			14
Тема 6. Методи що застосовуються у фізичному вихованні.	14	2	4			8	16	1	1			14
Модуль 2. Основи методики розвитку рухових якостей та навчання руховим діям.												
Тема 1. Основи теорії і методики навчання руховим діям.	16	4	2			10	17	2	1			14

Продовж. табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 2. Поняття про фізичні якості людини та їх розвиток	14	2	2			10	16	1	1			14
Тема 3. Силові здібності та методика їх виховання.	16	4	2			10	17	1	2			14
Тема 4. Швидкісні здібності та методика їх виховання	16	4	4			8	17	1	2			14
Тема 5. Витривалість та методика її виховання	18	4	4			10	17	1	2			14
Тема 6. Гнучкість як рухова якість.	18	4	4			10	17	1	2			14
Тема 7. Спритність як фізична якість людини. Основи методики розвитку спритності.	18	4	4			10	17	1	2			14
Модуль 3 Теоретико-методичні основи фізичного виховання школярів												
Тема 4. Позакласна робота з фізичного виховання та позаурочні форми занять фізичними вправами в школі.	13	4	4			5	12	1	2			10
Тема 5. Фізичне виховання школярів з відхиленнями в стані здоров'я	13	4	4			5	11		1			10
Модуль 4. Загальні основи організації фізичного виховання в школі												
Тема 3. Теоретико-методичні основи фізичного виховання дітей шкільного віку.	14	4	2			8	12					12
Тема 4. Основні напрямки та організаційні форми фізичного виховання дорослого населення.	9	4	1			4	12					12
Тема 5. Загальна характеристика спорту	9	4	1			4	12					12

З «Теорією і методикою фізичного виховання» пов'язана навчальна дисципліна «Теорія та методика спорту», яку студенти вивчають у 8 семестрі. Мета цієї навчальної дисципліни полягає в тому, щоб забезпечити студентам оволодіння основами теорії і методики спортивного тренування, що є необхідними для самостійної педагогічної та організаційної діяльності у різних сферах спортивної роботи як у шкільних, так і позашкільних закладах.

Таблиця 2.3

Структура навчальної дисципліни «Теорія та методика спорту»

Назва теми	Кількість годин											
	денна форма навчання						заочна форма навчання					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	с	лаб	інд	с.р.		Л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Блок 1. Теоретичні основи спортивного тренування												
Тема 1.1. Основи спортивного тренування	10	2	2			6	14	2	2			10
Тема 1.2. Планування спортивного тренування на усіх етапах спортивного вдосконалення	12	2	2			8	16	2	4			10
Тема 1.3. Система змагань. Проблеми навантаження та відновлення.	12	2	2			8	12		2			10
Тема 1.4. Техніко-тактична, психологічна і фізична підготовка спортсменів	12	2	2			8	12	2				10
Блок 2. Методика спортивного тренування												
Тема 2.1. Структура побудови спортивного тренування.	12	2	2			8	16					16
Тема 2.2. Фізична підготовка спортсменів.	8					8	16					16

Продовж. табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 2.3. Методика розвитку витривалості, гнучкості, координаційних, швидкісних та силових здібностей в залежності від виду спорту	8					8	16					16
Тема 2.4. Спортивне тренування, його структура та основні складові	8					8	16					16
Тема 2.5. Особливості побудови мікроциклів у тренувальному процесі підготовки спортсменів високого класу	12					6	16					16
Тема 2.6. Особливості розвитку різних видів координаційних та швидкісних здібностей в залежності від спортивної спеціалізації	10					6	16					16
Усього годин	120	2	2			80	150	6	8			136

Результати таблиці свідчать – дисципліна «Теорія та методика спорту» є фундаментальною в підготовці майбутніх випускників бакалаврату до тренерської діяльності. Після завершення вивчення цієї дисципліни, студенти матимуть знання про предмет та об'єкт теорії спорту, витоки спорту, його місце і значення у суспільстві; ознайомитися з методологічними та теоретичними аспектами педагогічного процесу у сфері спортивного тренування; засвоїти теоретико-методичні засади та організаційну структуру

системи спортивної підготовки; отримати знання про теоретичні, організаційні та методичні основи проведення тренувальних занять.

Студенти також набудуть умінь творчо використовувати отримані знання для вирішення навчально-виховних та науково-методичних завдань, а також розв'язувати теоретичні та практичні завдання за допомогою сучасних методів пізнання. Крім того, майбутні фахівці в галузі спорту матимуть навички здійснювати науково-дослідницьку та методичну роботу, а також орієнтуватися в спеціальній науково-педагогічній літературі відповідно до свого профілю фаху.

Вибіркова дисципліна «Організація спортивно-масової роботи», на вивчення якої заплановано 120 годин, також є важливою для підготовки тренера-викладача, оскільки і в позашкільних закладах освіти практикується проведення спортивно-масових заходів. Цю дисципліну студенти спеціальності «Фізична культура» мають змогу вивчати в 7 семестрі. Мета навчальної діяльності студентів, визначена в програмі, є досить конкретною і спрямованою на формування не лише теоретичних знань, але й практичних умінь та навичок у сфері оптимізації процесів планування та проведення спортивно-масових заходів.

У робочій програмі передбачено формування у студентів навичок творчого застосування набутих знань у сфері фізкультурної та спортивно-масової роботи.

Структуру аналізованої навчальної дисципліни складають такі теми:

1. Загальні основи організації спортивно-масової роботи.
2. Теоретичні основи організації спортивно-масової роботи в навчальних закладах.
3. Загальні основи методики організаційно-масової роботи з фізичної культури.
4. Фізкультурні та спортивно-масові заходи, принципи їх проведення.
5. Особливості організації та планування спортивно-масової роботи в фізкультурно-спортивних товариств і відомств.

6. Пропаганда масової фізкультурно-спортивної роботи. «Вимоги медичного забезпечення.

7. Правила поведінки та техніки безпеки при проведенні фізкультурно-спортивних заходів.

8. Методологія та методи проблем організаційно-масової роботи з фізичної культури та спорту.

9. Структура та зміст спортивно-масових заходів.

10. Загальні основи організації спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи.

11. Особливості підготовки положення про спортивні змагання.

12. Загальне положення про змагання.

13. Суддівська колегія змагань.

14. Форми та види спортивно-масових заходів у фізкультурних колективах.

15. Сучасні олімпійські ігри.

16. Організація та методика проведення сучасних олімпійських ігор.

17. Пропаганда масової фізкультурно-спортивної роботи.

18. Організація спортивно-масової роботи в навчальних закладах [47].

Під час вивчення курсу «Організація спортивно-масової роботи» студенти засвоюють інформацію про методи організації та техніку проведення масових спортивних заходів, особливості комунікативної культури під час організації таких заходів, а також гендерні особливості різних вікових груп, що є необхідним для успішної тренерської діяльності.

Оскільки робота тренера в позашкільних закладах освіти стосується, як правило, конкретного виду спорту, то базовими в підготовці вчителя фізичної культури до тренерської діяльності є такі дисципліни: «Гімнастика з методикою викладання», «Легка атлетика з методикою викладання», «Волейбол з методикою викладання», «Баскетбол з методикою викладання», «Плавання з методикою викладання», «Футбол з методикою викладання». Ці дисципліни забезпечують оволодіння майбутніми фахівцями професійно-

педагогічними навичками й уміннями, необхідними для проведення занять з відповідних видів спорту. Слід зауважити, що місія тренера полягає в підготовці спортсменів до успішної участі в змагальній діяльності у вибраній галузі спорту. Це досягається забезпеченням їх спеціалізованими знаннями, вміннями та навичками, підвищенням рівня функціональних можливостей організму та розвитком фізичних якостей. Крім того, тренерська діяльність є основою для формування раціональної структури поведінки та виховання спортсменів.

Навички тренерської роботи студенти набувають також під час навчальних практик. Так, Робоча програма навчальної практики, яку студенти спеціальності «Фізична культура» проходять у другому семестрі, сприяє тісному зв'язку між теоретичним навчанням та самостійною роботою студента, надає йому можливість отримати досвід організації та проведення спортивно-масових та оздоровчих заходів. Такий підхід сприяє швидкій професійній адаптації майбутнього фахівця до трудової діяльності, формує необхідні для професійної діяльності уміння, розвиває здатність приймати самостійні рішення, виховує навички систематичного оновлення знань та їх творчого застосування в практичній діяльності.

Програма практики складається з трьох модулів, відпрацювання яких має здійснюватися протягом 90 годин:

Змістовний модуль 1. Фізичне виховання протягом навчального дня. Позакласні та позаурочні заняття фізичною культурою.

Змістовний модуль 2. Фізичне виховання поза школою. Рухливі ігри.

Змістовний модуль 3. Організація фізичного виховання в літніх таборах відпочинку дітей [40; 47].

Після завершення практики студенти, крім інших завдань, здають на кафедру розробку рухливих ігор для проведення спортивно-масового заходу, план спортивно-масової роботи на зміну у ЗОіВ, розробку положення проведення змагань з виду спорту (спортивного вечора, години здоров'я). На нашу думку, такі навички стануть у нагоді майбутнім тренерам-викладачам.

Ми проаналізували робочі програми дисциплін, які, на нашу думку, прямо чи опосередковано дотичні до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності. Загалом, усі дисципліни – циклів загальної та професійної підготовки, варіативні дисципліни – становлять струнку систему, яка забезпечує у КДПУ формування особистості фахівця, здатного розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі фізичної культури та методики її навчання, виконувати функції тренера-педагога в позашкільних закладах.

Висновки до другого розділу

Аналіз Освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) засвідчив про її спрямованість на студентоцентроване, колективне та інтегративне, позиційне та контекстне навчання, технологію співпраці.

Заявлені Програмою дисципліни циклу загальної підготовки формують у студентів спеціальності загальні компетентності, а також навчальні навички, необхідні для професійного розвитку.

Хоча ми не виявили окремих дисциплін чи спецкурсів, спрямованих на тренерську діяльність майбутніх учителів фізичної культури, але в робочих програмах дисциплін різних циклів розглядаються певні аспекти такої діяльності. Адже тренерська діяльність як форма соціальної суспільної практики спрямована на гармонійний розвиток особистості шляхом покращення її фізичних здібностей.

Оскільки робота тренера в позашкільних закладах освіти стосується, як правило, конкретного виду спорту, то важливими в підготовці вчителя фізичної культури до тренерської діяльності вважаємо дисципліни з вивчення цих видів спорту з методикою їх викладання.

Студенти також отримують навички тренерської роботи під час проведення навчальних практик, де вони вчаться отримані знання творчо застосувати на практиці.

Підготовка вчителя фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних освітніх закладах вимагає одночасного оволодіння майбутнім фахівцем психолого-педагогічними та специфічними спортивно-професійними знаннями, вміннями і навичками у конкретному виді спорту. Важливо також мати мотивацію до досягнення успіху, розвинені професійно важливі якості, що в сукупності сприяють ефективному виконанню професійної діяльності та дозволяють досягати вихованцями високих спортивних результатів.

РОЗДІЛ 3.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

3.1. Вивчення та аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності

Професійна діяльність тренера вимагає не лише високого рівня фізичної підготовки й особистих спортивних досягнень, а й сформованості педагогічної майстерності, обізнаності у сферах анатомії, фізіології та психології. Адже спортивний тренер, навчаючи юних спортсменів техніці своєї галузі, виховує в них особистісні риси та цінності. впливає на світогляд,

Як ми зазначали вище, одним із основних завдань закладів вищої освіти підготувати таких учителів фізичної культури, які могли б здійснювати і тренерську діяльність.

І. Кузнецова професійну діяльність розглядає як усвідомлену активну динамічну систему взаємодій тренера, де він свідомо досягає певних цілей, що обумовлені відповідними мотивами [30, с. 75]. Основне завдання тренера полягає в тому, щоб виявляти таланти та здібності молодого спортсмена і сприяти не лише зміцненню його здоров'я, а й подальшому розвитку для досягнення високих результатів у спортивних змаганнях.

Майбутній учитель фізичної культури тоді буде відчувати свою готовність до тренерської діяльності, коли в процесі навчання набуде відповідної професійної компетентності. Отже, готовність тренера до професійної діяльності в позашкільних навчальних закладах розглядаємо як інтегративна характеристика особистості тренера. Ця готовність об'єднує володіння майбутнім фахівцем психолого-педагогічними та специфічними спортивно-професійними знаннями, вміннями, навичками, мотивацією до успіху, розвиненими професійно важливими якостями. У сукупності це

сприяє ефективному виконанню професійної діяльності та допомагає досягати вихованцями високих спортивних результатів.

Посада тренера передбачає ще й відповідальність за безпеку дітей під час проведення тренувань, що вимагає контролю, психологічного впливу та задля дотримання дисципліни. Услід за І. Кузнецовою, у структурі готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах виділяємо три основні компоненти: знаннево-професійний, особистісний, професійно-діяльнісний [30, с. 91].

Знаннево-професійний компонент визначається сформованістю у майбутнього тренера системи базових медико-біологічних, психолого-педагогічних, спортивно-методичних та специфічно-спортивних знань. Цей компонент спрямований на забезпечення ефективного навчання вихованців у конкретному виді спорту, збереження їхнього здоров'я та надання оптимальних спортивних навантажень.

Особистісний компонент презентує особистість майбутнього тренера, включаючи його ставлення до тренерської професії, орієнтацію на досягнення успіхів у спортивно-педагогічній діяльності та внутрішню стійку мотивацію до професійної діяльності. Тут також враховані комунікативні навички та інші особистісні якості, які сприяють ефективній взаємодії тренера з учнями під час тренувань.

Професійно-діяльнісний компонент відображає готовність реалізації методики навчання в обраному виді спорту. Цей компонент відображає такі аспекти:

- Реалізація методики навчання – здатність тренера ефективно застосовувати обрані методи та підходи в процесі навчання спортсменів відповідно до особливостей обраного виду спорту.
- Самоконтроль – вказує на здатність тренера своєчасно оцінювати та аналізувати свою власну діяльність. Тренер повинен бути в змозі самостійно визначати ефективність власних методів і вчинків, а також вносити корективи для досягнення найкращих результатів.

- Корекція процесу та результатів – передбачає готовність тренера вносити зміни у свою роботу на основі отриманих результатів та змін в умовах тренувань. Це передбачає гнучкість та адаптивність до потреб вихованців та змін у спортивному середовищі.

Аналіз робочих програм дисциплін циклів загальної та професійної підготовки, варіативні дисципліни, дисципліни на вибір підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня в КДПУ дав нам можливість окреслити зміст кожного із вищезазначених компонентів. Проекцію робимо на майбутню тренерську діяльність у закладах позашкільної освіти (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Зміст компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах

№	Компонент	Зміст компоненту
1	2	3
1.	Знаннєво-професійний	<p>Охоплює знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – професійної та спортивної термінології; – в галузі дидактики й виховання; – в галузі загальної й педагогічної психології; – в галузі вікової психології; – психології спілкування; – теорії й методики фізичного виховання, спортивного тренування, педагогіки й психології фізичної культури і спорту; – основ психології й педагогіки фізичної культури і спорту; – медико-біологічних основ фізкультурно-спортивної діяльності; традиційних методик і сучасних практик організації тренувань.

1	2	3
2.	Особистісний	<ul style="list-style-type: none"> – професійна мотивація та мотивація досягнення успіху; – комунікативна компетентність; – комунікативна толерантність; – організаторські здібності; – відповідальність.
3.	Професійно-діяльнісний	<p>Охоплює знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – теорії і методики спорту; – про сучасну систему спортивного тренування, організацію та проведення змагань; оволодіння суддівськими навичками; – методики фізичної підготовки спортсменів з легкої атлетики; – основ техніки та тактики гри у волейбол, методи навчання та спортивного тренування; – педагогічних і тренерських навичок студентів для успішного викладання та тренування баскетболу; – сучасних тактичних систем гри у футбол; – дидактичних закономірностей викладання гімнастики; – основ теорії і методики викладання плавання, класифікацію видів плавання; ці знання поєднуються з навичками основних прийомів рятування на воді та надання першої допомоги; – сучасних фітнес-технологій, новітніх технологій у фізичному вихованні; – основ правління у сфері фізичного виховання.

Зауважимо, що готовність майбутніх учителів до професійної діяльності – обов’язкова вимога до рівня знань, умінь і навичок, окреслених освітньо-професійною програмою, які має продемонструвати випускник спеціальності «Фізична культура» на момент державної атестації. Разом з тим, готовність майбутніх учителів до тренерської діяльності є додатковою можливістю для працевлаштування і саморозвитку в улюбленому виді спорту.

Ми провели опитування студентів четвертого курсу спеціальності «Фізична культура» з метою визначити, як вони оцінюють свою підготовку до тренерської діяльності.

Таблиця 3.2

**Результати опитування студентів
про готовність до тренерської діяльності**

Варіанти відповідей	Показник (%)
Повністю підготовлений	51,7
Частково підготовлений	25,5
Не підготовлений	8,3
Важко відповісти	14,5

На питання: «Чи вважаєте ви себе підготовленим (ою) до тренерської діяльності?» – 51,7 % опитаних студентів вважають себе повністю підготовленими; 25,5 % студентів вважають себе частково підготовленими; 8,3 % заявили про свою не підготовленість до такого виду діяльності; 14,5 % респондентів було важко відповісти.

Такі результати свідчать про належний рівень освітньо-професійної програми, за якою здобувають освіту майбутні учителі фізичної культури. Для нашого дослідження важливо окреслити критерії, за якими можна визначити рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах. Для цього ми поставили студентам четвертого курсу таке питання: «Який із вказаних рівнів

готовності до майбутньої тренерської діяльності є, на вашу думку, найбільш визначальним?». Таблиця 3.3 ілюструє розподіл відповідей.

Таблиця 3.3

**Результати опитування студентів щодо пріоритетності рівнів
у підготовці до тренерської діяльності**

Рівень	Показник (%)
Теоретичної підготовки	25,2
Практичні навички тренерської роботи	47,5
Мотивованість, захоплення певним видом спорту	19,3
Навички комунікації з дітьми	8

На думку майбутніх випускників бакалаврату, найбільш значущими критеріями сформованості їхньої готовності до тренерської діяльності в позашкільних закладах є:

- рівень теоретичної підготовки студентів – 25,2 % респондентів;
- практичні навички тренерської роботи – 47,5 % опитаних;
- мотивованість, захоплення певним видом спорту – 19,3 %;
- навички комунікації з дітьми – 8 %.

І. Кузнецова виокремлює такі критерії сформованості готовності майбутніх тренерів до професійної діяльності в позашкільних закладах: когнітивний, особистісний, професійно-спортивний [30, с. 98],

Когнітивний критерій, який визначає знаннево-професійний компонент, показує, наскільки студент здатний використовувати свої знання для розв'язання конкретних професійних завдань. Цей критерій також враховує інтегрованість знань студента, його здатність узагальнювати та застосовувати отримані знання при вивченні дисциплін гуманітарного та фахового спрямування. Здатність узагальнювати та застосовувати знання допомагає студентові розуміти, як його теоретичні знання можуть бути використані на практиці в конкретних ситуаціях своєї професійної діяльності.

Особистісний критерій (особистісний компонент) відображає сформованість майбутнього вчителя фізичної культури мотивації до тренерської діяльності; умінь педагогічного спілкування та вмінь педагогічної взаємодії з вихованцями, комунікативної толерантності [30, с. 101].

Однією з ключових концепцій, яку тренер намагається реалізувати через спортивно-педагогічну діяльність, є стимулювання особистісного й спортивного розвитку вихованців, досягнення ними високого рівня спортивної майстерності та успіхів у змаганнях на різних рівнях. Ця концепція може бути втілена, якщо в тренера та його підопічних вже сформована мотивація досягнення великих результатів.

Головна роль тренера в спорті полягає в здатності об'єднувати всі зусилля, спрямовані на підготовку спортсменів. Важливо, щоб тренер володів глибоким розумінням предмета і був інформованим щодо новітніх досягнень у методиках тренуванні спортсменів.

Тренер повинен мати такі особистісні здібності: перцептивні, конструктивні, дидактичні, експресивні, комунікативні, організаційні, академічні, спеціальні [19, с. 24].

Професійно-спортивний критерій (професійно-діяльнісний компонент) інтегрує ознаки, що характеризують готовність майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської роботи, тобто сформованість в нього вмінь і навичок професійної діяльності: аналітичних, гностичних, комунікативних, організаційних, спортивно-педагогічних.

Усі ці критерії перебувають у взаємодії і становлять систему. Робота тренера, крім тренувальної складової, об'єднує соціологічні, психологічні, організаційні й інші аспекти.

Таким чином, проведена робота стала теоретичним підґрунтям для розробки системи підготовки педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до тренерської діяльності в позашкільних закладах освіти.

3.2. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності

Підготовка вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах освіти є спеціально організованим і керованим процесом, метою якого є розвиток у них професійної мотивації та мотивації досягнення успіху у спортивно-педагогічній діяльності. Цей процес охоплює такі компоненти: освоєння змісту професійної діяльності, оволодіння методами, прийомами та засобами спортивних тренувань з того чи того виду спорту, а також розвиток професійно важливих навичок педагогічного спілкування.

Успішне формування готовності майбутніх тренерів до професійної діяльності забезпечує поєднання різних навчальних дисциплін та спеціальна організація освітнього процесу, а саме: створення відповідних педагогічних умов. Забезпечення доступу до сучасних технологій та ресурсів, які підтримують навчання також відіграє важливу роль у формуванні компетентностей тренера.

Педагогічні умови – це система взаємопов'язаних компонентів освітнього процесу, таких як мета, зміст, принципи, методи, форми та засоби. Ця система спрямована на здійснення комплексного психолого-педагогічного впливу на особистість майбутнього тренера зі східних однокласників. Цей вплив спрямований на формування у нього готовності до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах і охоплює такі аспекти, як мотивація, пізнавальна сфера, а також розвиток особистісних якостей тощо [30, с. 112].

Услід за І. Кузнецовою виокремлюємо такі педагогічні умови формування ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до виконання роботи тренера в позашкільних освітніх закладах:

- 1) формування мотивації у майбутніх тренерів до досягнення успіху як у спорті, так і у спортивно-педагогічній діяльності;

2) засвоєння студентами інтегрованого змісту професійної діяльності та засвоєння методів, принципів та засобів організації навчально-тренувальних занять у позашкільних закладах [30, с. 112].

Для моделювання процесу формування готовності майбутніх учителів-фізкультурників до тренерської діяльності в позашкільних закладах використовують як загальнодидактичні, так і професійно-специфічні принципи організації освітнього процесу.

До загально-дидактичних відносять:

- *принцип гуманізму* виявляється в шанобливому ставленні до студента, повагою до його поглядів та визнанні його як особистості; цей принцип забезпечує умови для розвитку фізичних, психологічних та соціальних аспектів особистості майбутнього фахівця;
- *принцип системності та наскрізності* забезпечує системний підхід до підготовки майбутнього фахівця; спрямований на гармонійний і різнобічний розвиток його особистості;
- *принцип неперервності та практичної цілеспрямованості* враховує взаємозв'язок між різними етапами навчання майбутніх спеціалістів;
- *принцип інтегративності* об'єднує теоретичні, емпіричні та практичні знання у проекції на майбутню професійну діяльність;
- *принцип індивідуалізації* передбачає врахування особливостей кожного студента та створення умов для його індивідуального розвитку.
- *принцип проблемності навчання* орієнтує процес підготовки майбутніх фахівців на розвиток їх здатності вирішувати професійні проблеми.

Для відображення процесу формування підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах освіти ми скористалися універсальною моделлю, запропонованою І. Кузнецовою [30, с. 176]. На нашу думку, ця модель оптимально передає взаємозв'язки між елементами цього процесу, їх взаємозумовленість та комплементарну сутність (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4

**Підготовка вчителів фізичної культури до тренерської діяльності
в позашкільних закладах освіти**

Для формування готовності майбутніх випускників до тренерської діяльності обов'язково слід урахувати також професійно специфічні принципи:

- *принцип ранньої та поглибленої спортивної спеціалізації* передбачає збільшення і ускладнення спортивних навантажень у напрямку одного виду спорту;
- *принцип змагальності* зорієнтований на створення умов у навчальному процесі для реалізації мотиваційної установки студентів-спортсменів як майбутніх тренерів до відзначення себе в спортивній сфері та перевершення досягнутого спортивного результату;
- *принцип єдності технічної, фізичної, тактичної, психологічної підготовки* майбутнього тренера спрямований на забезпечення його готовності до спортивно-педагогічної та загальнопедагогічної діяльності;
- *принцип обміну досвідом і зв'язку з професійним співтовариством* передбачає залучення досвідчених тренерів та спортсменів з високим рівнем майстерності у процес підготовки вчителів фізичної культури до тренерської діяльності, що буде мотивувати студентів до спортивних досягнень і спортивно-педагогічної діяльності [30].

Учені-дидакти формування готовності студентів до тренерської роботи в позашкільних закладах здійснюється в кілька взаємопов'язаних етапів:

I етап – мотиваційний, полягає у стимулюванні у студентів повного розуміння спортивної та педагогічної ролі тренера; побудову позитивного ставлення до вибраної професії та розвиток мотивації досягнення високих спортивних результатів як для себе, так і для успішної реалізації потенціалу вихованців у досягненні високих спортивних досягнень.

II етап – науково-теоретичний, націлений на освоєння майбутніми тренерами комплексу знань, які є необхідною базою для ефективної спортивно-педагогічної діяльності.

III етап – практично-прикладний, спрямований на формування у студентів умінь застосовувати отримані знання в умовах, що максимально відтворюють реальний навчально-тренувальний процес [30, с. 179].

Проведене нами дослідження навчального процесу в КДПУ дозволяє нам зробити висновок про забезпечення педагогічних умов, спрямованих на формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до роботи тренера в позашкільних закладах.

Перша педагогічна умова – формування мотивації до досягнення успіху в спорті та спортивно-педагогічній діяльності – є надзвичайно важливою, адже змагальність, суперництво закладене в генезисі спорту. Мотивація досягнення успіху є сукупністю стійких та домінуючих мотивів, які є характерними для конкретної людини та залишаються відносно незмінними незалежно від конкретних ситуацій її діяльності. Ці мотиви визначають смисл діяльності і, по суті, є внутрішньою силою, що стимулює активність людини в будь-якій сфері, зокрема і в спортивній сфері. Досягнення успіху в в ораному виді спорту, визнання – основні мотиви діяльності кожного спортсмена.

Формування мотивації успіху як у спорті, так і в спортивнопедагогічній діяльності (як і будь-який інший вид мотивації) відбувається поетапно:

Етап I – початок та усвідомлення спонукань. Спонування можуть бути як прямими (потреби, потяги, схильності), так і різними психічними явищами (образи, думки, емоції). Важливо зауважити, що самі спонування не є мотивами, а усвідомлення їх є першим кроком до формування мотиву. На цьому етапі формується усвідомлена потреба до занять спортом як необхідна умова отримання високого спортивного результату. Цей етап активно реалізується на початку заняття спортом.

Етап II – прийняття мотиву. На цьому етапі відбувається взаємодія потреби з індивідуальними цінностями (моральними принципами, переконаннями, нормами), що призводить до вирішення, наскільки важливою є ця потреба і чи потрібно задовольняти її. Мотиваційна тенденція набуває

конкретних властивостей (стимулюючих, усвідомлених, спрямованих) і починає виконувати змістоутворюючу функцію. Цей етап характерний для осіб, які вже тривалий час систематично займаються спортом.

Етап III – реалізація мотиву. На цьому етапі відбуваються трансформації, коли мотив реалізується в конкретних життєвих ситуаціях. Залежно від умов і методів реалізації можуть змінюватися як психологічний зміст, так і функції мотиву. З'являються нові функції: насичення потреби, інтерес, задоволення. Цей етап характерний для спортсменів з певним досвідом та кваліфікацією, а також для студентів, які отримують спортивно-педагогічну освіту. Етап

Етап IV – закріплення мотиву. Постійне повторення ситуацій, які стимулюють потребу в досягненні успіху, призводить до закріплення відповідного мотиву як характерної риси особистості. Цей етап відбувається під час навчання студента-спортсмена в закладі вищої освіти, де він формується як майбутній учитель фізичного виховання чи тренер.

Етап V – актуалізація мотивації успіху. Ситуації повторення та задоволення відповідних потреб сприяють закріпленню відповідного мотиву як внутрішньої необхідності чи звички. Досягнення цього етапу свідчить про сформованість мотивації успіху як у спорті, так і в спортивно-педагогічній діяльності [30, с. 183].

Оскільки студенти вже навчаються на відповідній спеціальності в університеті, то їхня сформованість мотивації успіху в спорті, на нашу думку, знаходиться на третьому (реалізація мотиву) і четвертому (закріплення мотиву) етапах. Останній (актуалізація мотивації успіху) може бути реалізований як під час продовження навчання, так і після здобуття відповідного фаху.

У формуванні в майбутніх тренерів мотивації досягнення успіху особливе значення має психолого-педагогічна підтримка, яка становить комплекс психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на формування

й розвиток у студентів мотивації до професійної діяльності та сприяє підвищенню готовності до її виконання.

Для підтримки формування мотивації до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності досвідчені викладачі проводили консультації зі студентами в особистісно-зорієнтованому режимі, який передбачав відкритість у висловленні думок та вміння виражати їх у міжособистісному спілкуванні; демонстрацію внутрішньої впевненості в можливостях та здібностях кожного студента як майбутнього вчителя фізкультури і тренера.

На формування мотивації має вплив обмін досвідом та встановлення партнерських стосунків між студентами та викладачами. Такі стосунки складаються в результаті залучення студентів до участі в різноманітних формах початкової дослідницької діяльності; сприяння науковому співробітництву студентів і викладачів; організація заходів, спрямованих на обмін досвідом та стимулювання мотивації до спортивнопедагогічної діяльності (організація зустрічей з відомими спортсменами, досвідченими тренерами); участь науково-педагогічного складу в студентському дозвіллі тощо.

Крім того, учені-педагоги радять для стимулювання та закріплення мотивації досягнення успіху використовувати нові технології навчання, такі як лекції-діалоги, семінари-прес-конференції, дискусійні клуби тощо [30, с. 188]. Усі ці заходи спрямовані на поєднання освітнього та виховного підходів для стимулювання та закріплення мотивації в майбутніх тренерах зі східних одноборств, як у спорті, так і в спортивно-педагогічній діяльності.

Для реалізації другої педагогічної умови було необхідно забезпечити інтегрований зміст вивчення вузькоспеціальних дисциплін і особливостей професійної діяльності тренера з певного виду спорту у позашкільних закладах освіти.

Так, для посилення спортивно-прикладної орієнтованості дисциплін циклу практичної й професійної підготовки пропонуємо в навчальний план

внести спецкурс, які дозволяв би підвищити ефективність підготовки тренерів з певних видів спорту для позашкільних закладів освіти.

Апробацію на професійну готовність студенти проходять під час навчальних практик, де вони мають змогу реалізувати і навички тренерської роботи. Освітньо-професійною програмою підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Фізична культура» передбачено три види практики: психолого-педагогічна навчальна практика, виробнича педагогічна практика в дитячому оздоровчому таборі, виробнича педагогічна практика в школі.

Під час психолого-педагогічної навчальної практики (4 семестр) студенти демонструють здатність до практичної адаптації теоретичних знань, ознайомлюються із системою навчально-виховної роботи в школі, здійснюють початкові психолого-педагогічні спостереження, аналіз уроків та виховних заходів. Також важливим елементом є психологічні спостереження за особистістю учня.

Ця практика має ознайомчий характер і спрямована на вивчення структури та організації освітнього процесу. Її мета: поглибити й розширити знання з педагогіки, сформувати здатність здійснювати педагогічні спостереження, розвивати педагогічні здібності, інтерес до вивчення психолого-педагогічних дисциплін, до педагогічної і наукової діяльності.

Відповідно, студенти під час практики виконують завдання: напрацювати вміння аналізувати шкільну документацію, оцінювати доцільність та оптимальність використаних методів і прийомів, форм, засобів, технологій навчання, розвивати педагогічне мислення.

Виробнича педагогічна практика в дитячому оздоровчому таборі, яку студенти всіх факультетів і спеціальностей КДПУ проходять після III курсу націлена на поглиблення і закріплення практичних навичок, необхідних для всебічного застосування у виховному процесі, а зокрема, для виконання функцій вихователя і здійснення всієї системи виховної роботи з учнями в оздоровчих закладах. Студенти виконують обов'язки вожатого загону,

помічника вихователя, керівника гуртка, інструктора з фізичного виховання тощо. Безсумнівно, практика має велике значення в професійному становленні майбутнього педагога, однак її програма не передбачає формування в майбутніх учителів фізичної культури тренерських навичок.

Виробнича педагогічна практика у школі (IV семестр) розрахована на такі програмні результати: поглиблені і закріплені теоретичні знання і практичні навички, необхідні майбутнім педагогам для всебічного застосування в процесі педагогічної діяльності; сформований комплекс вмінь і навичок, необхідних для виконання функцій вчителя фізичної культури та вихователя, для здійснення всієї системи навчально-виховної роботи з учнями в закладах освіти. Під час практики студенти розвивають професійні компетенції [40].

Під час проходження практики формуються такі фахові компетенції студентів:

- здатність визначати анатомо-морфологічні, фізіологічні, біохімічні, психологічні, біомеханічні особливості фізкультурно-спортивної діяльності й характер їх впливу на організм людини з урахуванням статі, віку;
- здатність самостійно організовувати, проводити різні форми організації занять фізичними вправами в закладах середньої освіти з урахуванням особливостей учнів на основі положень дидактики, теорії і методики фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ;
- здатність забезпечувати в процесі професійної діяльності дотримання вимог безпеки, санітарно-гігієнічних правил і норм, здійснювати профілактику травматизму, забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей;
- здатність до здійснення проектування, планування та моделювання освітнього процесу у фізичному вихованні;
- здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з фізичного виховання;
- здатність до управління процесом навчання рухових дій, розвитку

- фізичних якостей та вирішення оздоровчих і виховних задач в процесі проведення різних форм організації занять фізичними вправами;
- здатність до організаційної роботи у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах, позашкільних закладах учнівської молоді, літніх дитячих оздоровчих таборах;
 - здатність до ефективного застосування засобів педагогічного впливу для комплексного вирішення задач (освітніх, виховних, оздоровчих); здатність до побудови міжособистісної взаємодії і відносин, що створюють умови для організації ефективного педагогічного процесу у фізичному вихованні;
 - здатність до формування морально вихованої особистості учнів, відданих своєму колективу; здатність до педагогічної творчості та вибірковості інноваційної діяльності у фізичному вихованні [33].

Відповідно до програми практики, крім організаційної та виховної роботи, ведення пробних та залікових уроків, студенти мають розробити тематичний план на чверть занять спортивного гуртка, який функціонує в школі. На нашу думку, це позитивний досвід для отримання навичок організації тренерської роботи.

Програмою практики передбачена позакласна робота з фізичної культури, реалізуючи яку, студенти-практиканти розробляють сценарій і проводять фізкультурно-оздоровчий або спортивно-масовий класний чи загальношкільний захід.

Як бачимо, всі види практик спрямовані на підготовку бакалаврів спеціальності «Фізична культура» до професійної діяльності в закладах шкільної освіти.

Вважаємо, що для якісної підготовки вчителів фізичної культури до тренерської діяльності варто було б у навчальний план увести практичну підготовку тренерів. Програми тренерської практики, на нашу думку, має охоплювати традиційні напрямки, але в межах спортивної спеціалізації:

Організаційна робота: знайомство із позашкільним спортивним закладом, його з адміністрацією і колективом; ознайомлення із загальним річним планом роботи груп закладу, закріплення за певною навчальною групою і планом її роботи, складання звіту.

Навчально-тренувальна робота, що передбачає:

- вивчення методів викладання у групах зі спортивною спрямованістю;
- складання поурочних робочих планів для планування та обліку роботи з різними віковими групами;
- складання планів-конспектів для різних вікових груп для структурування та підготовки до проведення тренувальних занять;
- спостереження, вивчення та аналіз тренувальних занять, які проводять інші тренери;
- проведення педагогічного аналізу проведених тренувальних занять для оцінки ефективності та визначення можливих покращень;
- самостійне проведення тренувальних занять у ролі помічника та тренера відповідно до встановленої програми навчального закладу, зокрема, зазначених у робочих планах та планах-конспектах для різних вікових груп.

У межах виховної роботи мають реалізуватись такі аспекти:

- надання підтримки в організації та проведенні спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходів;
- проведення бесід з фізичного виховання та спорту для підтримки та сприяння здоровому способу життя;
- організація та проведення змагань або тестувань з виду спорту для підняття спортивного інтересу та мотивації [69].

Профорієнтаційна робота може здійснюватися шляхом моніторингу інтересів вихованців випускних класів за допомогою тестування та індивідуальних бесід. У рамках профорієнтаційної роботи варто спланувати проведення спортивного свята з професійною спрямованістю.

Отже, аналіз стану досліджуваної проблеми, методологічне обґрунтування основних положень нашого дослідження, відповідність методів меті й завданням, окреслення педагогічних умов – це ті фактори, які дозволяють вирішити проблему підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури в КДПУ до тренерської діяльності з позашкільних закладах.

Висновки до третього розділу

Готовність тренера до професійної діяльності в позашкільних навчальних закладах об'єднує володіння майбутнім фахівцем психолого-педагогічними та специфічними спортивно-професійними знаннями, вміннями, навичками, мотивацією до успіху, розвиненими професійно важливими якостями.

У структурі готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах виділяємо три основні компоненти: знаннєво-професійний, особистісний, професійно-діяльнісний.

Опитування студентів IV курсу засвідчує, що більшість студентів вважають себе підготовленими до тренерської діяльності (51,7 % – повністю, 25,5 % – частково підготовленими), що свідчить про належний рівень освітньо-професійної програми

Найбільш значущим у сформованості їхньої готовності до тренерської діяльності в позашкільних закладах на думку студентів, є практичні навички тренерської роботи.

Забезпечує успішне формування готовності майбутніх тренерів до професійної діяльності створення відповідних педагогічних таких умов: формування мотивації до досягнення успіху в спорті та спортивно-педагогічній діяльності; забезпечення інтегрованого змісту вивчення вузькоспеціальних дисциплін і особливостей професійної діяльності тренера з певного виду спорту у позашкільних закладах освіти.

Для моделювання процесу формування готовності майбутніх учителів-фізкультурників до тренерської діяльності в позашкільних закладах використовують як загально-дидактичні, так і професійно-специфічні принципи організації освітнього процесу

Оскільки всі види практик спрямовані на підготовку бакалаврів спеціальності «Фізична культура» до професійної діяльності в закладах шкільної освіти, вважаємо, що для якісної підготовки вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах варто було б у навчальний план увести практичну підготовку тренерів.

ВИСНОВКИ

Перехід до гуманістичної освітньої парадигми призводить до підвищення важливості загальнопедагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання, встановлення інтегративних зв'язків між фізичним вихованням та психологічними і педагогічними дисциплінами з широким спектром спеціалізованих наук.

Як свідчить аналіз наукової літератури визначальними в сучасній освітній парадигмі є цілісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, технологічний, інтегративний, компетентнісний та інноваційний підходи.

Удосконаленню професійної підготовки вчителів фізичної культури сприяють такі дидактичні розробки: особистісно орієнтоване навчання; удосконалення методики підготовки до тренерської діяльності; оновлення змісту спортивної та загальнопедагогічної підготовки; формування професійної компетентності та готовності до тренерської роботи в закладах позашкільної освіти.

Визначили такий поннятієвий апарат нашого дослідження: стали такі *фізична культура, фізичне виховання, тренерська діяльність, гімнастика, спорт, підготовка в галузі фізичної культури і спорту, заклади позашкільної освіти.*

Дослідження організації освітнього процесу в Криворізькому державному педагогічному університеті засвідчує, що кожен етап підготовки фахівців із фізичного виховання спрямований максимально на реалізацію потенціалу кожного студента та підготовку його до викликів сьогодення.

Для аналізу ми обрали Освітньо-професійну програму (ОПП) підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня «Фізична культура» і виявили її комплексну векторність: формування в студентів загальнонаукових, соціально-особистісних, загальнокультурних, а також професійних компетенцій.

Хоча ми не виявили окремих дисциплін чи спецкурсів, присвячених тренерській діяльності майбутніх учителів фізичної культури, але зазначаємо, що в робочих програмах дисциплін різних циклів розглядаються певні аспекти такої діяльності.

Підготовка вчителя фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних освітніх закладах вимагає одночасного оволодіння майбутнім фахівцем психолого-педагогічними та специфічними спортивно-професійними знаннями, уміннями і навичками у конкретному виді спорту.

У структурі готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в позашкільних закладах виділяємо три основні компоненти: знаннєво-професійний, особистісний, професійно-діяльнісний.

Гарантує успішне формування готовності майбутніх тренерів до професійної діяльності створення відповідних педагогічних умов:

- вироблення мотивації до досягнення успіху в спорті та спортивно-педагогічній сфері;
- забезпечення інтегрованого змісту вивчення вузькоспеціалізованих дисциплін і особливостей професійної діяльності тренера у конкретному виді спорту в позашкільних освітніх закладах

Оскільки всі види практик спрямовані на готовність бакалаврів спеціальності «Фізична культура» до професійної діяльності в шкільних закладах, ми вважаємо, що для якісної підготовки вчителів фізичної культури до тренерської роботи в позашкільних установах, слід розглянути можливість введення практичної підготовки з тренерської діяльності у навчальний план.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажипо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2013. 39 с.
2. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/umova/>
3. Арзютов Г. М. Теорія і методика поетапної підготовки спортсменів (на матеріалі дзюдо) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02; 13.00.04. Київ, 2000. 41 с.
4. Бережна Ж. В. Зміст професійної компетентності майбутніх тренерів. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту* : наук. журнал. Харків, 2007. С. 3–6.
5. Бережна Ж. В. Особливості професійної компетентності майбутнього тренера. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко. Запоріжжя, 2010. Вип. 6. С. 46–51.
6. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів, 2013. Вип. 112, т. 2. С. 52–56.
7. Бельський Я. Теоретичні і методичні основи підвищення ефективності праці вчителів фізичної культури : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ., 2000. 46 с.
8. Бріжятий О. В. Цюкало Л. Є., Курілова В. І. Основи наукової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури : навч. посіб. для спец. «Фізичне виховання». Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. 249 с.
9. Буренко М. С. Формування фахових компетенцій майбутніх тренерів-викладачів у процесі вивчення циклу професійно-орієнтованих

- дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2012. 224 с.
10. Винничук О. Т. Історико-педагогічні аспекти розвитку фізичної культури. Тернопіль : Астон, 2001. 404 с.
 11. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі : навч.-мет. посіб. Дніпро : [б.в.], 2018. 360 с.
 12. Волкова Н. П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2006. 414 с.
 13. Волянчук Н. Психологія професійного становлення тренера : монографія. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. 444 с.
 14. Воробйов М. І., Круцевич Т. Ю. Практика в системі фізкультурної освіти : навч. посіб. Київ : Олімпійська література, 2006. 192 с.
 15. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2006. 44 с.
 16. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
 17. Гуржий О. С., Порохнявий А. В. Словник термінів та понять з дисципліни «Фізичне виховання». Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 36 с.
 18. Данилко М., Толкач В. Сучасні уявлення про сутність і структуру діяльності тренера. *Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту*. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/3371/1/Danylko.pdf>.
 19. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.02. Луцьк, 2000. 19 с.
 20. Дерєка Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 549 с.

- 21.Дубогай О. Мотивація до занять фізичними вправами. *Бібліотека шкільного світу. Здоров'я та фізична культура. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини.* Київ, 2006. 145 с.
- 22.Закон України «Про фізичну культуру і спорт». *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 1994. № 14, ст. 80 / Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2608-VI від 19.10.2010, ВВР, 2011, № 11, ст. 69; № 3236-VI від 19.04.2011, ВВР, 2011, № 42, ст. 435; № 5460-VI від 16.10.2012, ВВР, 2014, № 2-3, ст. 41; № 76-VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 6, ст. 40; № 77-VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 11, ст. 75; № 453-VIII від 19.05.2015, ВВР, 2015, № 30, ст. 277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.
- 23.Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 440 с.
- 24.Зубанова Н. Ю. Формування професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичної культури : автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Луцьк, 1999. 17 с.
- 25.Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури дофізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... канд.. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 376 с.
- 26.Карпюк Р. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання: теорія та методика : монографія. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2008. 504 с.
- 27.Ковальчук Г. П., Присакар В. В. Педагогіка фізичної культури : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д. Г., 2012. 424 с.
- 28.Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 42 с.

29. Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934>.
30. Кузнецова І. Ю. Формування готовності майбутніх тренерів зі східних однокласників до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2019. 335 с.
31. Лазаренко М. Г. Об'єктивні передумови вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту до роботи в позашкільних навчальних закладах. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2522/1/%D0%9E%D0%B1%E2%80%99%D1%94%>.
32. Лисенчук Г. А. Теоретико-методичні основи керування підготовкою футболістів : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01. Київ, 2004. 34 с.
33. Мазін В. М. Формування культури професійної самореалізації майбутніх учителів фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 222 с.
34. Матвійчук Т. Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2015. 20 с.
35. Надтока О. О. Підготовка майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у дитячо-юнацьких спортивних школах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2018. 229 с.
36. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>.
37. Овсянкін Л. Ціннісні орієнтації особистості і проблеми модернізації сучасної української освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і*

- практика*. 2013. Вип. 3–4. С. 13–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2013_3-4_4.
- 38.Онищук С. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти : автореф. дис. ... канд. наук : 13.00.04. Одеса, 2021. 25 с.
- 39.Онопрієнко О. В. Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Черкаси, 2009. 20 с.
- 40.Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів вищої освіти: рівень вищої освіти – перший (бакалаврський). Кривий Ріг, 2019. URL: https://drive.google.com/file/d/1mXpQb7ynXmxrwoOqqxdy_hjznz-M2iio/view.
- 41.Папуча В. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 243 с.
- 42.Перепельотчиков Д. О. Підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до організації діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2011. 222 с.
- 43.Позашкільна освіта. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/pozashkilna-osvita>.
- 44.Пономарьов В. О. Формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього тренера з атлетичної гімнастики у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 20 с.
- 45.Присяжнюк С. І. Фізичне виховання. Теоретичний розділ : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 192 с.
- 46.Путятіна Г. М. Організаційні аспекти оптимізації діяльності спортивних шкіл на основі програмно-цільового управління : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.01. Харків, 2007. 20 с.

- 47.Робочі програми для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура). КДПУ, 2023.
URL : <https://kdpu.edu.ua/fizychnoi-kultury-ta-metodyky-ii-vykladannia/navchalno-metodychna-robota/navchalni-dystsypliny/bakalavr-11/23714-robochi-prohramy-dlia-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-stupenia-bakalavr-spetsialnosti-01411-serednia-osvita-fizychna-kultura-2023.html>.
- 48.Свасьєв А. В., Г. С. Власова. Особливості підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту* : наук. журнал. Харків, 2009. № 10. С. 191–195.
- 49.Свасьєв А. В. Загальноосвітнянський контекст складової підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2009. Вип. 5 (58). С. 229–234.
- 50.Свасьєв А. В. Необхідні умови підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності. *Наукові записки* : зб. наук. статей. Київ, 2009. Вип. LXXXIV (84). С. 204–210.
- 51.Свасьєв А. В. Підготовка майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності теоретико-методичний аспект : монографія. Запоріжжя : ЗНУ. 2012. 473 с.
- 52.Свасьєв А. В. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2013. 40 с.
- 53.Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 629 с.
- 54.Собко С. Г. Формування особистісної активності майбутніх учителів фізичного виховання у позааудиторній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Кіровоград, 2006. 210 с.

55. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/do-2028-roku-30-ukrayinciv-budut-regulyarno-zajmatisya-sportom>.
56. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 442 с.
57. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 600 с.
58. Федик О. В. Формування здібностей до тренерської діяльності у майбутніх учителів фізичної культури: дис. ... канд. психол. Наук: 19.00.07. Івано-Франківськ, 2003. 218 с.
59. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Академія, 2002. 528 с.
60. Хуртенко О. В. Формування у майбутніх організаторів-тренерів психологічної готовності до прийняття рішень у екстремальних ситуаціях: автореф. дис. ... канд. психол. Наук: 19.00.09. Хмельницький, 2008. 22 с.
61. Цьось А. В. Диференційований підхід у процесі професійної підготовки вчителя фізичної культури: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 1994. 16 с.
62. Черноштан А. Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингової технології навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2002. 20 с.
63. Шаповалова І. В. Базові педагогічні принципи підготовки сучасного вчителя фізичного виховання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2013. Вип. 33. С. 415–421.
64. Шевченко О., Мельнік А. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. URL: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3037>.

65. Шиян Б. М. Теоретично-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук. Київ, 1997. 50 с.
66. Шкретій Ю. М. Управління тренувальними і змагальними навантаженнями спортсменів високого класу в умовах інтенсифікації процесу підготовки : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01. Київ, 2006. 40 с.
67. Шупта І. Аспекти успішності тренера-викладача ДЮСШ. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту* : зб. тез доп. II регіон. наук.- практи. інтернет-конф., присвяченої 60-річчю Хмельницького національного університету (м. Хмельницький, 20 жовт. 2022 р.). Хмельницький : ХНУ, 2022. С. 29–30.
68. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. педаг. спец. вищ. навч. закл. Київ : Либідь, 2002. 560 с.
69. Язловецька О. В. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Вип. 67. Кропивницький, 2018. С. 115–120.
70. Язловецький В. С., Маркова О. В., Язловецька О. В. Новітні технології у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2014. 204 с.
71. Kiess E. Erfolgskonzept Personal Training : Selbständigkeit, Marketing, Trainingsplanung. *Eginhard Kiess*. Düsseldorf : VDM-Verl. Müller, 2003. 350 s.
72. Żukowski R. Kształcenie i doskonalenie zawodowe instruktorow I trenerow : Stan aktualny – perspektywy roswiązań. *Trening*. 2001. № 1. S. 19–25.
73. Rainer Martens. *Successful coaching*. 4th ed. United States : Human Kinetics, 2013. 443 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика «мотивація до успіху»

На кожне питання потрібно відповісти «так» або «ні».

1. Волю будь-яку справу зробити відразу, а не відкласти на потім.
2. Якщо не можу повністю виконати завдання, це мене дратує.
3. Будь-яку роботу виконую так, неначе від неї залежать усі, хто мене оточує.
4. Як правило, при виникненні проблемної ситуації я приймаю рішення одним з останніх.
5. Коли в мене два дні поспіль немає справи, я відчуваю себе дискомфортно.
6. Я усвідомлюю, що в деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. До себе ставлюся більш вимогливо, ніж до інших.
8. Вважаю, що я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли відмовляюсь від важкого завдання, потім картаю себе за це, оскільки знаю що виконав би його бездоганно.
10. Під час роботи потребую невеликих перерв для відпочинку.
11. Старанність – це не основна моя риса.
12. Мої старання в роботі не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Критика для мене кращий стимулятор, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди лише зміцнюють мої рішення.
17. У мене легко збудити честолюбство.
18. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. У роботі я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що повинен зробити зараз.
21. Переконаний, що треба покладатися тільки на самого себе.
22. Вважаю, що в житті мало важливіших речей, ніж гроші.

23. Якщо мені належить виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я не такий честолюбний, як інші.
25. Коли закінчується відпустка (канікули), я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу (на навчання).
26. Коли в мене є настрій працювати, я виконую роботу краще та більш кваліфіковано, ніж інші.
27. Мені простіше й легше спілкуватися з людьми, які наполегливо працюють.
28. Коли в мене немає справ, я відчуваю дискомфорт.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.
30. Коли мені доводиться приймати рішення, я роблю це відповідально.
31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи якоюсь мірою залежать від моїх колег.
33. Вважаю недоречним суперечити керівникові.
34. Іноді доводиться виконувати роботу, яку не планував.
35. Якщо в роботі щось не виходить, відчуваю роздратування.
36. Як правило, я звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Вважаю, що в колективі я працюю більш результативно, ніж інші.
38. Не завжди роботу доводжу до кінця.
39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Я не заздрю тим, хто прагне до влади та до високої посади.
41. Коли я впевнений у своїй правоті то щоб її довести, я можу вжити навіть крайніх заходів.

Обробка даних.

Ви отримуєте по 1 балу за відповіді «так» на питання 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41.

Ви отримуєте по 1 балу за відповіді «ні» на питання 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються.

Підрахуйте суму набраних балів:

1–10 балів – низька мотивація до успіху;

11–16 балів – середній рівень мотивації;

17 і вище балів – високий рівень мотивації

**Самооцінка рівня сформованості готовності студентів IV курсу КДПУ
до майбутньої тренерської діяльності**

Визначте свій рівень наведених у таблиці знань і вмінь за поданою нижче шкалою (одна відповідь з усіх можливих).

Шкала можливих відповідей (у балах):

2 – важко відповісти;

2 – не підготовлений;

4 – частково підготовлений;

5 – повністю підготовлений.

№ п/п	Професійно-педагогічні знання і вміння	Бал
<i>Дидактичні знання з організації навчання (тренування)</i>		
1.	Знання принципів і закономірностей навчання (тренування)	
2.	Знання основних методів і форм організації навчання (тренування)	
3.	Уміння співвідносити дидактичні цілі із засобами й методами навчання (тренування)	
4.	Знання основних педагогічних підходів, методик і технологій навчання, уміння реалізувати їх в педагогічній і тренерській діяльності	
<i>Знання з теорії і методики фізичного виховання</i>		
5.	Знання закономірностей і принципів фізичного виховання	
6.	Знання видів, засобів і методів фізичного виховання	
7.	Уміння ставити виховні завдання, вибирати адекватні засоби й методи їх рішення	
8.	Знання методик і технологій виховання, уміння реалізувати їх в педагогічній діяльності	
<i>Знання загальної, вікової й педагогічної психології</i>		

9.	Знання психологічних і фізіологічних особливостей дітей різного	
10.	Уміння вибирати методи психологічної дії на учнів відповідно до ситуації	
11.	Знання і вміння в галузі мотивації навчальної та спортивної діяльності, саморозвитку учнів	
12.	Знання і навички в галузі психології спілкування	
<i>Знання теорії і методики спортивного тренування, педагогіки й психології фізичної культури і спорту</i>		
13.	Володіння термінологією фізичної культури і спорту	
14.	Знання методів фізичного виховання	
15.	Знання провідних напрямів сучасної фізкультурно-спортивної діяльності, здатність виявляти їх взаємозв'язки	
16.	Знання мети і завдань професійної діяльності фахівця в галузі фізичної культури і спорту, специфічних засобів і методів їх рішення, способів професійного саморозвитку	
<i>Знання медико-біологічних основ фізкультурно-спортивної діяльності</i>		
17.	Володіння знаннями в галузі фізичної реабілітації й надання першої медичної допомоги	
<i>Знання з теорії та методики навчання й спортивного тренування</i>		
18.	Володіння знаннями про місце й значення певного виду спорту в загальній системі фізичного виховання	
19.	Володіння системою наукових знань про закономірності процесу навчання й спортивного тренування	
20.	Знання методики та системи навчання з певного виду спорту, принципів процесу навчання з певного виду спорту, форм та методів навчання з певного виду спорту	
<i>Аналітичні вміння</i>		
21.	Уміння аналізувати педагогічні явища, тобто розчленовувати	

	їх на складові елементи (умови, причини, мотиви, стимули, засоби, форми прояву тощо)	
22.	Уміння осмислювати роль кожного елемента в структурі цілого й у взаємодії з іншими	
23.	Уміння формулювати стрижневе педагогічне завдання (проблему); знаходити способи його оптимального вирішення	
<i>Прогностичні вміння</i>		
24.	Уміння управляти педагогічним процесом, ставити педагогічні цілі й завдання, здійснювати відбір способів досягнення цілей, завдань	
25.	Уміння передбачати результат, можливі відхилення й небажані явища на шляху його досягнення	
26.	Уміння визначати етапи педагогічного процесу	
<i>Організаторські вміння</i>		
27.	Уміння привертати увагу учнів і розвиток у них стійких інтересів до навчання, занять спортом, формування в учнів відповідної мотивації, активного, самостійного й творчого ставлення до фізкультури і спорту	
28.	Уміння логічно правильно будувати процес передачі навчальної інформації, використовуючи різні методи інтерактивного навчання	
29.	Уміння оперативно змінювати (у випадку необхідності) логіку й спосіб викладу матеріалу	
30.	Володіння вміннями і навичками педагогічного спілкування та педагогічної техніки	
<i>Предметно-практичні вміння</i>		
31.	Уміння аналізувати педагогічні ситуації, визначати причини їх виникнення й способи рішення	
32.	Уміння управляти педагогічними процесами (вихованням і самовихованням, навчанням і самонавчанням, розвитком і	

	саморозвитком)	
33.	Уміння і навички використання в педагогічній діяльності сучасних методів фізичного виховання/спортивного тренування	
34.	Володіння теорією та методикою навчання й спортивного тренування	
35.	Володіння техніками з певного виду спорту	
36.	Володіння методикою навчання з певного виду спорту (системи навчання, принципи процесу навчання, форми та методи навчання)	
37.	Володіння навичками фізичного й психічного самовдосконалення	

Сценарій спортивного свята з елементами футболу «Веселі старти»

Мета: розвивати практичні вміння з футболу, техніки ведення м'яча, популяризувати футбол. Закріплювати вміння робити різні вправи з м'ячем: прокочувати м'яч зі зміною напрямку; виконувати удар по м'ячу з місця та з розбігу; передавати м'яч та зупиняти його; закріплювати вміння воротаря.

Виховувати дружні почуття команди, створити атмосферу свята.

Інвентар: м'ячі футбольні, стійки-конуси, кеглі.

Матеріал: емблеми команд, медалі для нагородження, фото видатних спортсменів України з футболу.

Звучить мелодія «Футбольного маршу» М. Блантера (сигнал «Увага!» для учасників свята)

Дві команди шикуються на майданчику.

Ведучий:

Дорогі юні спортсмени і гості!

Розпочинаємо наше спортивне свято «Веселі старти». Наші юні спортсмени покажуть під час змагань, які вони спритні і винахідливі.

А, щоб дізнатися, який спортивний предмет буде задіяний у наших змаганнях, пропоную вам відгадати загадку:

Сам без ніг малий, пузатий, а такий скакун завзятий!

Тільки стукни добре вбік, як одразу в танець – скік!

За ці кроки його люблять, і ногами часто луплять (М'яч).

Ведучий: Так вірно, це м'яч. Сьогодні у нас будуть змагання з м'ячем, але м'яч не простий, а...

(Демонструється футбольний м'яч)

Здобувачі освіти: Футбольний

Ведучий: А як називається гра, в якій футбольний м'яч – головний, бо за нього іде справжня боротьба?

Здобувачі освіти: Футбол.

Ведучий:

У футбол гру грали з давніх часів. Китайські дослідники довели першість Китаю в іграх з м'ячем, тому Міжнародна федерація футболу офіційно визнала цю країну батьківщиною футболу. В античні часи подібні ігри були в різних країнах: у Єгипті; в Японії, Греції.

Перші м'ячі були зовсім не схожі на сучасні. Їх робили з ганчір'я та обтягували шкірою, були ще дерев'яні м'ячі та навіть з папірусу. Сучасний футбол потрапив до нас з Англії. Назва гри складається з двох англійських слів – «фут» (нога, стопа) та «болл» (м'яч).

Ведучий: Назвіть знаменитих українських футболістів.

(відповіді здобувачів освіти супроводжуються демонстрацією фотографій футболістів збірної України А. П'ятова, А Шевченка).

Ведучий: Мені здається, що серед вас також є майбутні футбольні зірки. І, можливо, коли ви станете дорослими, ми почуємо ваші прізвища в складі збірної команди України на черговому чемпіонаті світу.

Отже, в наших змаганнях беруть участь 2 команди (озвучуються назви команд)

Прошу команди привітати одна одну.

Вітання команд

Ведучий:

Хочу представити вам шановних суддів, які будуть уважно спостерігати за учасниками, стежити за дотриманням правил і визначать переможців.

Слово суддям, які вітають учасників з змагань і знайомлять з основними правилами змагань:

- бути уважними та завзятими;
- дотримуватися правил;
- підтримувати один одного;
- не плакати у разі поразки;
- не зазнаватися, досягнувши перемоги.

Ведучий: А, щоб гарно позмагатися, треба добре розім'ятися.

Розминка

Комплекс ЗРВ:

1. Ходьба по колу звичайним кроком. Ходьба на носка, на п'ятах.
2. Нахили голови вперед, назад, вліво, вправо.
3. Рурки на рівні плечей, колові рухи рук вперед, назад.
4. Ноги на ширині плечей, руки на рівні плечей. Нахил тулуба вперед на рахунок три. *На чотири – вихідне положення.*
5. Почергове піднімання рук вгору.
6. Руки вздовж тулуба, махи над головою. Стрибки на місці на 2-х ногах в чергуванні з ходьбою (8-10 стрибків).

Ведучий: Ви розминку закінчили,

Для змагань набрались сили!

Починаємо змагатись, ну а гості – вболівати!

Перша естафета. Прокочування м'яча.

I етап. Прокочування м'яча лівою та правою ногою по прямій.

II етап. Прокочування м'яча ногами «змійкою» (обводячи предмети)

Хід естафети:

Команди шикуються в дві колони паралельно одна одній. Спочатку виконується I етап (повт. – 2 рази), а потім II етап естафети (повт. – 2 рази).

Виграє та команда, яка не тільки швидше закінчить естафету, а й правильно буде виконувати рухи.

Слово суддям.

Конкурс футбольних «кричалок». Команди попередньо підбирають по 3 кричалки.

Приклади кричало:

*Жовте поле! Синє небо!
Гол забити дуже треба!*

*Хто ми?
– Леви!*

– Хто ми?
 – Орли!
 – Когось боїмося?
 – Ні! Ні! Ні!
 – Хто ми?
 – Леви!
 – Хто ми?
 – Орли!
 – Україна в серці!
 – Назавжди!

Слово суддям.

Друга естафета «Гол» (конкурс капітанів, забивання м'яча в ворота).

Хід естафети.

Команди шикуються в 2 колони. Капітани команд займають місця в воротах. Члени команд забивають м'ячі в ворота суперників. Виграє команда, найбільше заб'є м'ячів.

Слово суддям.

Третя естафета. Збий піраміду..

Хід естафети.

Команди шикуються в 2 колони. Кожен член команди має пробити м'яч з місця в ціль (піраміду). Виграє та команда, яка буде влучнішою.

Слово суддям.

Музична пауза. Виступ групи підтримки.

Четверта естафета «Повітряний міст».

Хід естафети.

Команди шикуються колонами за зростом (спереду найменші) паралельно одна одній. На відстані 3 м від них креслять лінію, до якої виходять капітани з м'ячами в руках. За сигналом кожний капітан кидає м'яч першому гравцю своєї колони, той ловить його, а потім швидко повертає назад і присідає. М'яч від капітана летить до другого гравця, який робить те саме, і т. д. Гра закінчується, коли останній гравець передасть м'яч капітанові й він підніме його. Гру повторюють два-три рази. Якщо м'яч упав на землю, його можна підняти й продовжувати гру. Виграє та команда, яка швидше збудує «повітряний міст».

Слово суддям. Підведення підсумків змагань.

Нагородження.

СЕРТИФІКАТ № ФК-9557

засвідчує, що

Коржак Дмитро Васильович

пройшов (пройшла) підвищення кваліфікації за програмою
 Всеукраїнського флеш-семінару для фахівців
 освітньої галузі «Фізична культура» «Виклики сьогодення:
 навички сучасного вчителя Нової української школи».

Навчання відбулося за онлайн-формою навчання 8 листопада 2022 року
 Опис досягнутих результатів:

удосконалено професійні компетентності: здоров'язбережувальна, рефлексивна, громадянська, соціально-культурна, здатність до навчання протягом життя, основи самореалізації та особистісного розвитку фахівців, побудови професійної кар'єри, діяльнісний підхід, цифрова, вміння працювати в команді, лідерство в освітньому середовищі;

набуто: теоретико-практичні знання та практичні навички для вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти та викладачів фізичного виховання закладів вищої освіти

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН
3 години / 0,1 кредиту ЄКТС

Директор
 Державної наукової установи
 "Інститут модернізації змісту освіти"
Євген БАЖЕНКОВ

Президент Ukraine Active
Андрій БОЛЯК

МІНІСТЕРСТВО
 ОСВІТИ І НАУКИ
 УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА
 НАУКОВА
 УСТАНОВА

ІНСТИТУТ
 МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ
 ОСВІТИ

КОМІТЕТ З ВІСНОВОГО
 ВИЗНАЧЕННЯ ТА СПОРТУ
 ПРОСВІТЛЕННЯ

juniorS

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА У КОНТЕСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОНТРАВЕРСІЙНОСТІ

сертифікат
 засвідчує, що

Д.В.Коржак

25 травня 2023 року взяв участь у роботі науково-
 практичного семінару КДПУ "Неперервна освіта у
 контексті глобалізаційних змін:

Шляхи подолання контраверсійності"
(6 годин - 0,2 кредита)

ПРОРЕКТОР З НАУКОВОЇ РОБОТИ
 КРИВОРІЗЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
 ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
В.Гаманюк

